GENÇLERLE BAŞBAŞA

Prof. Ali Fuad Başgil

9. BASKI

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 19 Aralık 1961 tarih ve 616. 1937 - 19660 sayılı direktifleri ile: **Tebliğler Dergisinin Cilt 25, sayı 1189 ve 22 Ocak 1962 tarihli nüshasında** «GENÇLERLE BAŞBAŞA» isimli Prof. Ali Fuad Başgil'in kitabı **bütün Orta Dereceli Okul öğrencilerine tavsiye edilmiştir.**

* Yağmur Yayınları : 1

* Gençlik Serisi : 1

DOKUZUNCU BASKI

Yetmişbirinci bin

* Bu kitap 1974 yılında Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmelerinde dizilip basılmıştır.

* Kapağı Fikret Akgün hazırlamıştır.

* Tashihleri İbrahim Sertkaya - Osman Dayı yapmışlardır.

Ord. Profesör Dr.
ALİ FUAD BAŞGİL

KARAKTER TERBİYESİ ÜZERİNDE KÜÇÜK ETÜD

GENÇLERLE BAŞBAŞA

YAĞMUR YAYINEVİ
Ankara Cad. 123 Kat 2 No: 201 - 202
Telefon: 27 64 40 İ S T A N B U L

Orhan'ımla, İlhan'ıma

İleride büyüdüğünüz zaman
beni hatırlamanız için.

— Çalış, genç arkadaşım çalış! Nâmerde muhtaç olmak, ölmekten beterdir.

— Gençliğini eğlenmekle geçiren, ihtiyarlığını ağlamakla geçirir.

ALİ FUAD BAŞGİL

(Paris Üniversitesinde Felsefe talebesı iken)

Nisan — 1929

HAYATI

Ali Fuad Başgil 1893 yılında Samsun'un Çarşamba kazasında doğmuştur. Babası Mehmet Şükrü efendi, annesi Fâtıma hanımdır. Dedesi Bölükbaşıoğullarından Hafız İbrahim efendidir. Tanınmış bir ailenin çocuğu olup, ilk tahsilini Çarşamba'da, orta tahsilinin bir kısmını İstanbul'da, son kısmını ise Paris'te yapmıştır.

Vatanı hizmetini yedeksubay olarak I. Cihan Harbinde Kafkas Cephesinde yapmış ve 4,5 yıl cepheden cepheye koşarak, terhis olduktan sonra tahsilini tamamlamıştır.

Grenoble Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, Paris Hukuk Fakültesi'nde doktora yapmış ve (Paris Edebiyat Fakültesi Felsefe Kolu) ile (Paris Siyasî İlimler Mektebi)nden diploma almıştır. Lahey (Devletler Hukuku Akademisi)nin kurlarını da tamamlayıp mezun olmuşlardır. 1929 yılında 3 Fakülte, 1 Yüksek Okul diploması ve Hukuk Doktoru unvanı ile memleketine dönmüştür.

İlk resmî vazifesi Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğrenim Umum Müdür Yardımcılığıdır. 1930'da Ankara Hukuk Fakültesinde açılan Doçentlik imtihanını Pekiyi derece ile vererek aynı Fakülteye Doçent olmuş, bir sene sonra bu Fakültenin Profesörlüğüne terfian tayin edilmiş, 1933 sonlarına kadar Fakültede (Roma Hukuku), Gazi Eğitim Enstitüsünde (Medeniyet Tarihi) okutmuştur. Bundan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Esas Teşkilât Hukuku Profesörlüğüne naklen tayin edilerek, ilâveten (Siyasal Bilgiler Yüksek Okulu) öğretim görevinde de bulunmuştur. 1936 yılında (İstanbul Yüksek Ticaret ve İktisat Mektebi) Müdürlüğüne atanmış, gerek bu okulda, gerekse İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ilk defa İş Hukuku dersini kurup okutmuştur.

1937-1942 arası İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığından sonra Ankara Hukuk Fakültesi ve oraya taşınan Siyasal Bilgiler Yüksek Okulu (Mülkiye Mektebi) Esas Teşkilât Hukuku Profesörlüğü ile Mülkiye Mektebi Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 1943 yılında Mülkiye Mektebi Müdürlüğünden istifa edip, İstanbul Üniversitesi Esas Teşkilat Hukuku kürsüsüne atanarak vefatlarına kadar bu kürsünün Ordinaryüs Profesörü olarak onbinlerce öğrenci yetiştirmiş, oradan emekli olmuştur.

1961 yılında Samsun Senatörü seçilmiş, kısa bir zaman sonra bu görevinden istifa ederek bir müddet İsviçre'de çalışmış ve orada Fransızca olarak yayınlanan ve sonradan Türkçeye çevrilen bir eserle meşgul olmuş, 1965 seçimlerinde İstanbul Milletvekili olarak tekrar Büyük Millet Meclisi çatısı altına girmiş, vefatlarına kadar bu görevde kalmıştır.

17 Nisan 1967 yılında eşi Fatma Nüvide hanımefendi ile birlikte oturduğu Feneryolu Eflâtun Sokaktaki evinde hayata gözlerini yumuştur. Bugün bu sokak Ali Fuad Başgil sokağı ismini taşımaktadır. Kabri, Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı Çiçekçi durağı karşısındadır.

Merhum ve muhterem Profesör Ali Fuad Başgil, bir taraftan ilim ve irfan kürsülerinde hizmet edip öğrenci yetiştirirken, pek çok milletlerarası kongrelerde memleketini temsil etmiş, gerek Türkçe, gerekse Fransızca muhtelif eserler yayınlamıştır. 1930'dan 1967 yılına kadar gazetelerde yayınlanan binlerce yazısı ile Türk halkının aydınlatılmasına çalışmıştır. Onu rahmetle anmayı bir borç biliriz.

Yağmur Yayınevi

Üçüncü baskı için bir iki kelime

Bu eserciğin ikinci baskısı üzerinden henüz beş ay bile geçmeden nüshası kalmadı. Hergün artan talep karşısında yeniden gözden geçirmeye vakit bulamadan üçüncü baskısını veriyoruz. Bahtiyarız, çünkü, pek küçük olmasına rağmen, eserimiz istenip aranmaktadır. Bir müellif için bundan büyük bahtiyarlık olamaz.

Ali Fuad BAŞGİL

Feneryolu: Kasım 1960

Son baskı için

İlk üç baskısını kendilerinin yaptığı bu kıymetli eserin 4. baskısını merhum ve muhterem hocamızla birlikte yapmıştık. Sonraki baskılarını da (yakınlarının müsaadelerile) **Yağmur Yayınevi** hazırlamış bulunuyor.

Eseri takdim etmek bizim haddimiz değil, ancak her geçen gün artan okuyucu adedinin yüzbinleri aşacağı ümidi bize mutluluk vermektedir.

Sizlerden ricamız: Bu eseri dikkatle okumanız, fikirleri doğrultusunda yürümeniz ve Muhterem Ali Fuad Başgil hocayı rahmetle anmanızdır. Millî Eğitim Bakanlığının okullara tavsiye ettiği bu eseri siz de çevrenize duyurursanız, beğendiğiniz fikirlerin yayılmasına yardım etmiş olursunuz.

Hürmetlerimizle...

Yağmur Yayınevi sahibi
İsmail DAYI

BAŞLAMADAN ÖNCE

Fransa'da talebeliğim zamanında, Fransız bir arkadaşımla beraber (1), bir yaz tatili geçirmek üzere yer ararken, Alplerin Isere nehri eteklerindeki çam ormanları içine gömülmüş, Revel adlı bir köye düştük. Burası altıyüz metre kadar yükseklikte gayet sakin ve kenar bir yerdi. Pek hoşlandık ve bir pansiyon aradık. Mösyö Girard ismindeki Revel papazının evini gösterdiler. Kapıyı çaldık. Boynu hamaili, şişmanca ve yaşlı bir kadın kapıyı açarak ne istediğimizi sordu. Talebeyiz, Paris'ten geliyoruz, bir müddet pansiyonda kalmak istiyoruz dedik. Memnuniyetle, cevabını verdi. Fakat, beni hemen bir düşünce aldı. Kalacağımız yerin, yanı başımızdaki kiliseye ait vakıf bir bina olmasından başka, ev sahiplerimizin de kilisede vazifeli insanlar olduğunu bir an göz önüne getirdim. Başında gülüp sonunda ağlamaktan ise, hiç başlamamak hayırlıdır, diyerek kendimin müslüman bir Türk olduğumu söyledim. Hayatını Alplerin bu tenha köşesinde geçirmiş olan koyu katolik kadıncağız, bu sözüm üzerine durakladı ve ilâve etti: O halde kardeşimle konuşmamız lâzım, dedi.

Biraz sonra siyah cübbeli ve ak saçlı, gürbüz, altmışlık bir papaz bize doğru geldi ve müslüman Türk hanginiz diye sordu. Kendimi takdim ettim. İyi ya, madem ki müslümansınız, o halde dinlisiniz, mesele yok. Bizim bu devirde düşmanımız, hangi milletten olursa olsun, dinliler değil, dinsizlerdir, buyurun misafirimiz olun, dedi. Ben nasıl bir geniş görüşlü insan karşısında bulunduğumuzu anladım. Teşekkür ederek pansiyona yerleştik. Ve sonra öğrendik ki, bu olgun ve insan adam uzun seneler kollejlerde hocalık

---

Notlar ve atıflar broşürün sonundadır.

etmiş; kalan ömrünü geçirmek üzere de Alplerin bu sessiz köyüne sığınmış. Pansiyonda bizden başka on kadar Fransız talebesi de vardı. Mösyö Girard bunlardan bir gruba Lâtince dersi veriyordu. Gruba biz de katıldık. Hem dinleniyor ve eğleniyor; hem de öğreniyorduk. Mösyö Girard bilhassa akşamları fikrî bir ziyafet sofrasını kuruyor ve bizi etrafına topluyordu. Onu, küçük büyük hepimiz zevkle ve can kulağı ile dinliyorduk. Ne tatlı günlerdi, o günler! Zaman olur ki, hayali cihan değer.

Sözü uzatmıyayım. Bir gün mutat konuşmalar esnasında Mösyö Girard bize bir kitap tavsiye etti ve mutlaka okumamızı söyledi. Bu, Aix - Marseille Üniversitesi rektörü meşhur terbiyeci ve ahlâkçı Jules Payot'un «İrade Terbiyesi» adlı kitabı idi (2).

Ertesi gün şehire inerek kitabı aldım. Revel köyünün koyu yeşil ağaçlıklarına daldım. İhtiyar bir meşenin dibine oturarak (İrade Terbiyesi) ni okumağa koyuldum. Okudukça içimde tahassür ve nedametle karışık müphem bir acı duymağa başladım. Kendi kendime, ah bu kitab onsekiz yirmi yaşlarımda iken elime geçmeliydi, diyor ve geciktiğim için üzülüyordum. Okumalarım bir iki gün sürdü. Kitabı bitirince Mösyö Girard'a teşekkür ettim. Memnun oldu ve bana vakit buldukça şu eserleri de okumamı tavsiye etti:

— Fikrî Çalışma ve İrade (3)
— Öğrenme Sanatı (4)
— Fikrî Çalışma (5)
— Fikrî Çalışmayı Tanzim (6)

Ben bu eserlere şunları da ilâve ettim:

— Saadeti elde etme (7)
— Saadetin Felsefesi (8)
— Saadet İlmi (9)
— İrade Vasıtasıyla Muvaffakiyet (10)

— Karakter (11)

— Mektep ve Karakter (12)

Bunlar bilhassa gençleri tenvir ve irşad için yazılmış ilmî eserlerdi. Fırsat buldukça bu eserleri ve hatta bazılarını tekrar tekrar okudum. Hayat için çok şeyler öğrendim ve mösyö Girard'ı daima hayırla andım. Fakat, dikkat et okuyucum. Öğrendiklerimle amel ettim ve ediyorum diyemem. İlim maalesef amelî müstelzim değildir. İnsan, meselâ sigara ve içkinin sıhhat için ne kadar zararlı şeyler olduğunu bilir ve bilgisiyle amel edip bu ibtilâlardan kolayca vazgeçemez. Zira ilmin kaynağı zekâ, amelinki ise, iradedir. İrade terbiyesi hakkiyle mahsul verebilmek için, ona erken başlamak lâzımdır. İtiyatlar kökleştikten ve huylar iyice yerleştikten sonra bu terbiye gayet güçleşmekte ve mahsul vermek için Eyüp sabrı istemektedir.

Yalnız şununla teselli buluyorum ki, öğrendiklerime kendi şahsî bilgim ve tecrübelerimi de katarak gençlere daima öğretmeye çalıştım. Bütün hayatımda imrenip de kendimde tamamiyle tahakkuk ettiremediğim iyi huylarla onları bezenmiş görmeyi daima arzu ettim. Ve bu yolda birşeyler yazayım dedim. Fakat, bu arzumu kuvveden fiile çıkaramadım. Meslekten terbiyeci ve moralist olmayan için bu mevzularda bir esercik olsun yazmak kolay değil. Hattâ biraz da ihtisas hududunu aşmaktır. Bununla beraber, Türkçede çalışma rehberi olacak yeni bir eser de mevcut olmadığı için, temasda bulunduğum gençliğin bu husustaki ihtiyacını yakından görüyorum.

Nihayet, 1943 - 1944 ders yılının kışında bir fırsat düştü: Eminönü Halkevi idaresi benden bir konferans vermemi istedi. Gençliğe Öğütlerim başlıklı bir konferans verdim. Alâka uyandırdı. Dinleyicilerden birçoğu gerek şahsen ve gerek yazı ile benden bu konfe-

ransı neşretmemi istediler. Konferans bu eserciklteki ana fikirlerden bir kısmını hülâsa halinde ihtiva ediyordu. Bunu biraz daha genişleterek (Cumhuriyet Gazetesinde) makale şeklinde neşrettim. Aradan bir iki sene geçti. 1947 senesinde Üsküdar Halkevi idaresi de bir konferans istedi. (Terbiyenin Karakter Üzerindeki Tesiri) başlığı altında, evvelkini ikmal edecek şekilde, orada da bir konferans verdim. Bunu da Tasvir gazetesinde neşrettim (13).

Az çok malzeme toplanmıştı. Bunu biraz daha çoğalttım. Ve mevzuu biraz daha zenginleştirdim, derken okuyucum, elindeki şu naçiz esercik doğuverdi.

* * *

İtiraf edeyim ki bu broşür, yukarıda sıraladığım eserler gibi, bir ihtisas eseri değildir. Sadece fikrî çalışma atelyesinin genç ve tecrübesiz çırakları için faydalı olabilecek bir rehberdir.

Fakat, okuyucum, biliyor musun ki, bunlar bedenî işte çalışan çıraklardan daha güç ve geri durumdadır? Düşün ki, zanaate giren bir çocuk bir usta yanında ve onun daima gözü altında çalışır. Öğrenmiş ve yetişmiş bir adamın nasıl çalışıp iş gördüğünü; el maharetiyle kol kuvvetinin zekâ ve irade emrinde nasıl birleşip iş başardığını gözleri ile görür. İş çıkarmanın ve verimli çalışıp muvaffak olmanın zevkini tadar. Ustasından çalışmanın usulünü ve güçlükleri yenmenin kolaylığını öğrenir. Hattâ genç yaşının icabı olarak, geçirdiği ruhî buhran anlarında ustayı daima yanı başında, manevî bir kuvvet ve destek olarak bulur.

Fikrî çalışma çırakları ise, bu faydalardan ve böyle bir manevî destekten mahrumdur. Bunlar, zanaatta usta yerini tutması lâzım gelen, hocaları ile omuz omuza beraber çalışmazlar. Hocanın nasıl çalış-

tığını görmezler bile, hoca ile yalnız yoklamalarda ve nihayet, imtihan masasında başbaşa kalırlar. Ve o zaman ise, hocaları sorduğu şeylere cevab alamayınca, onlara sadece (çalışmamışsın) yahut (öğrenmemişsin) der ve geçer. Fakat nasıl çalışmak lâzım geldiğini ve öğrenmenin usulünün ne olduğunu bu tecrübesiz çıraklar kendileri düşünüp keşfetmeğe ve muhtaç oldukları manevî desteği kendilerinde arayıp bulmağa mecburdurlar. Bulamazlarsa yanar giderler. Bu yüzden heder olan gençlerin sayısını Allah bilir. Gençlerimizin bir çoğunun usanıp bezmesinin, cesaretinin kırılıp ruhî perişanlığa düşmesinin sebeplerinden biri ve belki başlıcası budur. Yani bir taraftan çalışıp öğrenmenin yolunu ve usulünü bilmemezlik, diğer taraftan da manevî destekten mahrumluktur. Eminim ki, bu boşluğu ve mahrumluğu bugün her genç duyuyor ve acısını çekiyor. Bunu bizler de duyduk ve çektik. Çünkü bizler de talebe olduk ve fikrî hayatın çıraklığını yaptık.

Gönül ister ki, mekteplerimiz, ilkinden yüksek tahsilin sonuna kadar, derece derece gençlere öğrenme ve yetişme yolunda emniyetle yürümenin usulünü öğretsin; çalışıp muvaffak olmanın sırrını göstersin. Mektep bilgisi imâl eden bir fabrika halinde çalışmasın ve gençlerin yalnız zekâları üzerinde kalmasın, iradeleri üzerinde de dursun ve onların ruhî terbiyelerini yapsın, çünkü insanın kıymet ve kuvvet bilgisinin genişliğinde olmaktan çok, benliğine sahip ve iradesine hâkim olabilmesinde; iyi huylarında ve ruhî terbiyesindedir. İrade ve ruh terbiyesi ise, ayrı bir iştir. Bu, ders ve kitab okuyup ezberlemekle elde edilmez. Bununla beraber, herkes biliyor ki, haddini aşkın sınıf mevcudu ile dolup taşan mekteplerimizin hiç meşgul olmadığı işlerden biri budur.

* * *

İşte bu boşluğu göz önünde tutarak ve bir taraftan okuduklarımdan, bir taraftan da uzunca süren bir talebelik ve hocalık hayatımın tecrübelerinden istifade ederek gençlere muvaffak olmanın sırrına ve çalışmanın usulüne dair bir fikir vermek isteyeceğim. Biliyorum ki, bir gencin beklediği ve bir gençten beklenen de muvaffak olmaktır. Yani mektep sıralarında ise iyi bir surette tahsilini bitirmek, hayata atılmış ise, cemiyet içinde umduğu ve lâyık olduğu yeri almaktır. Genç arkadaşım! İddiasızca söylüyorum ki, sana burada bu gayeye götürecek en doğru ve emniyetli yolu göstereceğim.

Gerçi muvaffak olmak, mesut olmak demek değildir. İnsan muvaffak olur, cemiyet içinde özlediği yerin daha üstününü bile alır da, mesut olmıyabilir. Servetin, iktidar ve şöhretin son haddine varmış nice insan vardır ki, içi daima saadet dünyasının hasretiyle yanıp tutuşur. Mükellef apartmanlarda, göz kamaştırıcı bir konfor ve lüks içinde yaşayan insanlar görürsün ki, bunun hepsini bir günlük saadetle değişmeğe hazırdır. Çünki, saadet tamamiyle gönül işidir. Ve içimizdedir. Onu kendi içimizden başka bir yerde sanıp aramak ve saadeti sırf servet, iktidar ve şöhrette görmek çölde serabı su zannetmektir.

Bununla beraber, saadetin yolu, muvaffakiyetin yolundan ayrı da değildir. Ve saadet ülkesi, muvaffakiyet diyarının, biraz daha ilerisindedir. Bu diyarı aşmadan saadete erişmek, imkânsız değilse de, çok güçtür. Muvaffak olmuş bir insan için saadete kavuşmak ise kolaydır, yalnız birazcık daha gayret işidir.

Yolcum! ben sana bu esercikte muvaffakiyet diyarının yolunu göstereceğim. Sen istersen, ondan ötesine, kendin gidebilir ve özlediğin saadeti bulabilirsin.

Feneryolu : Mayıs, 1949

I

Muvaffak Olma Yolunun Tehlikeleri ve Düşmanları

Yetişme ve muvaffak olma yolunun genç yolcusu! Bil ki tuttuğun yolda bir çok tehlikeli geçitlerin ve yol kesen düşmanların vardır. Gerçi bunlara yalnız sen değil, hayat yolunun her yolcusu rastlayabilir. Fakat bu düşmanlar, senin gibi hayatın henüz eşiğindeki tecrübesiz masumlara musallat olmayı çok sever. Senin bunlarla pençeleşecek ve bu düşmanları alt edecek silâhın yok değildir. Elverir ki, sen bu silâhları kullanabilesin. Kullanmayı bilmez de bir defa alt olursan, bir daha belini kolayca doğrultamazsın. Müsaade ette sana, evvelâ, yolunu bekleyen düşmanları ve rastlayacağın tehlikeleri göstereyim.

1 — **Muvaffakiyetin ilk düşmanı tenbelliktir.** Muvaffak olma yolunda senin ilk büyük düşmanın tenbelliktir. Burada sana tenbelliği tarif edecek değilim. Onu sen, ben, hepimiz az çok tanırız. Zira, ötedenberi denilegeldiği gibi (İnsan tenbel bir hayvandır). Yalnız ben sana şunu söyliyeceğim ki, tenbellik insan karşısına çıkıp ta mertce savaşan bir düşman değildir. Bilâkis, eski peri hikâyelerindeki kahramanlar gibi, şekilden şekile girecek ve binbir hile kullanarak alt etmeğe çalışan

bir namerttir. Tehlikesinin büyüklüğü de buradan gelmektedir.

Tenbelliğin yerine, adamına ve çağına göre girmediği kalıp yoktur. Herkesin mizacına göre tavır alır ve konuşur. Dilimizde aldığı çeşitli isimler de onun bu sinsiliğini gösterir. Tenbelliğin adı havailiktir. Bir adı gevşeklik, bir adı hoppalık ve züppelik, bir adı uyuşukluk, üşengeçlik, keyfine düşkünlük, tenseverliktir. Tenbellik herkesin karşısına herzaman aynı kılıkta çıkmaz. O mesleksiz aktör gibi daima rol değiştirir. Bazan samimi ve iyiliği sever bir dost tavrı alır. Bazan en meşru bir mazeret kılığına girer; hasta olur, yorgun düşer ve herkesi haline acındırır. Bazan iş yapar görünür; hakikatte hiçbir şey yapmaz. Bazan tatlı bir dille konuşur ve gönül çeler. Onun kandırıcı bir felsefesi ve safsata ilmeklerinden örülmüş bir edebiyatı vardır. Tenbelliğin kitabından sana bazı parçalar okuyayım da dinle:

Adam sende. Çalışanlar ne olmuş sanki?. —Üzme kendini şu ölümlü dünyada, çalışmak yıpranmaktır.— Hayat dediğin bir şanstır. Şansın varsa, herşeyin var demektir. Şansın yoksa kendini parçalasan da bir şey olamazsın. —Zaten suyu getiren de destiyi kıran da bir. Sen destiyi kır, suyu başkaları getirsin de afiyetle iç... Hem bir işin olacağı varsa sırt üstü yatsan da olur, olacağı yoksa, yırtınsan da olmaz. —Hele dursun bakalım, şimdi şöyle yaslan da yarın sabah yaparsın.— Hem sana çalışmak yaramıyor; iştihan kaçıyor, neşen sönüyor. Huy bu ya, ben bütün sene kitabı, defteri koltuğumda gezmekten; hele kütüphane köşelerinde pineklemekten hoşlanmıyorum... —İmtihanlara şöyle yirmi gün bir ay kala kafayı vurur, dersleri hazırlar ve imtihanları mis gibi geçerim...— Nedense benim yalnız imtihan üstü zihnime bir açıklık geliyor; sene içinde san-

ki uykudaydım... —Hem ne hacet, muvaffak olanın ve olmayanın gideceği yer mezarlık değil mi?— Dünyaya insan bir defa gelir; hayattan kâm almaya bak.

Tenbelliğin kitabında daha neler ve ne yaveler var. Bildiğin şeylerle başını ağrıtmayayım. Yalnız şunu söyliyeyim ki, eğer tenbel isen ve tenbelliğin uzvî bir hastalıktan ileri gelmiyor da ruhî bir gevşeklik, uyuşukluk, üşengeçlik, hoppalık ve havailik şeklinde ise, iradeni kullanmak suretiyle muvaffakiyetin bu düşmanını yenebilirsin. Eğer bedenî bir arızan varsa bunun ilâcını hekimler bilir.

2 — **Muvaffakiyetin bir diğer düşmanı kötü arkadaştır.** Genç dostum! Gittiğin yolda ikinci bir tehlikeli düşmanın da kötü arkadaştır. Arkadaşın kötüsü, emin ol ki, bir gencin başına gelebilecek kötülüklerin en kötüsüdür. Ve her kötülük gibi o da sinsi ve maskelidir. Hem maskesini gayet maharetle vurunur. Dost ağzı kullanır. Seni esirger ve yardımına koşar görünür. Seni kendisine imrendirmek için yapmadığı şaklabanlık kalmaz. Tenbellik senin içindedir ve sana senin ağzınla konuşur. Arkadaşın kötüsü ise, sana kendi ağzını kullanır ve seni tenbellikten daha çabuk kendine bağlar. Zaten tenbelliğin işi asma, hoppalığa ve züppeliğe düşme şekli ekseriya kötü arkadaş telkinleri ile başlar. Ve zaman ile itiyat halini alarak içimizde yerleşir. Kötü arkadaşın yaman felsefesi vardır. Sana her fırsatta gerek sözleriyle ve gerek hal ve tavriyle telkin ve tekrar eder:

— Gençliğini yaşa, kardeşim, bu gençlik her zaman ele geçmez. — Sana öğüt verenler vaktiyle günlerini yaşayıp ta şimdi senin güzel gençliğini kıskananlardır, aldırma, eğlenmeğe bak... daha neler demez ki...

Arkadaşın kötüsü çalışanlardan rahatsız olur, muvaffak olanları hiç belli etmeden kıskanır, muvaffak

olmayı hiçimsemek ve alaya almak suretiyle intikam alır. Seni kendine benzetmek ve kendi düştüğü çukura sürüklemek için baş vuracak çare arar. Sözleri ile ve yaşayış tarzı ile manevî enerjini kırar ve sende haince bir ruhî gevşeklik yaratır. Sözün kısası, inan ki kötü arkadaş bir gencin hayatında rastlayacağı en büyük bahtı karalıktır. Hele tenbellikle arkadaşın kötüsü birleşir de yakana ikisi birden yapışırsa, her biri bir ömre yeten bu iki şerir düşmandan kendini kurtarma çok güç olur.

Sözlerime kulak ver: arkadaş olacağın kimsede arayacağın şart çalışkanlık, dürüstlük ve iyilik severlik olsun. Bu meziyetlerle bezenmiş olan bir insan, diğer bütün iyi vasıfları da haiz demektir. Bunu unutma ve bu şartı bulamadığın kimse ile sakın arkadaş olma.

3 — Muvaffakiyetin bir düşmanı da kötü örneklerdir. Muvaffakiyet yolunda senin bir düşmanın daha var ki, bu da kötü örneklerdir. Bunlar takıp takıştırmakla, kiminin ayağına çelme takmak, kiminin gözüne kül atmakla servete; mevki ve şöhrete kavuşmuş; ehliyet ve liyakatlerinin üstündeki yerlere oturmuş insan kılığındaki hayvanlar ve parazitlerdir. Gerçi bunlar yalnız bugün değil, her devirde görüle gelmiştir. Her zaman insanların saflığından ve temiz yürekliliğinden istifade ederek kese doldurup ense şişiren açık gözlere rastlanmıştır. Fakat zamanımızda bunlar görülmedik bir şekilde çoğalmıştır. Her yerde senin tecrübesiz ve masum gözlerine çarpan da bunlar oluyor. Karınca sabrı ile çalışıp kazanmaktaki emsalsiz hayatın tadını maalesef bunlar kaçırıyor.

Her kötülük gibi, kötü örneklerin de içlerinin kötülüğünü kusan, zehirli bir lisanı ve felsefesi vardır. Bu felsefenin mihveri «ego centrisme» denilen sırf kendini dü-

şünürlük ve kendini bütün varlıkların merkezi halinde ve her şeyin üstünde görürlüktür. Muvaffakiyet prensibi de (her ne suretle olursa olsun) mutlaka ulaşmaktır. Fakat hakikatte bunlar, insanlık dünyasının en alçak parazitleridir. Ve yukarıda verdiğim, iki formülün ifade ettiği ahlâk düşkünlüğünü, bunlar bir zekâ eseri sanır, namuslulukla alay eder ve aldatmak suretiyle ulaşmayı bir muvaffakiyet sayar.

Sakın bunları hayatın için rehber alma. Şarlatanlığın ve parazitliğin debdebeli hayatından gözlerin kamaşıpta sakın namuslu çalışmanın emin neticesinden şüpheye düşme ve manevî kuvvetini kırma. İstikbalini karanlık bir tesadüfün cilvesine terk etme. Entrikacı ve konbinezoncu zekânın kartondan köşküne imrenme. Ve bil ki hayatta insan olan insana yaraşan yol, doğruluk ve namusluluk yoludur.

Namusluluk, insan vicdanı ile başbaşa kaldığı zaman ona verecek utandırıcı hesabı olmamak demektir. Bu ise, emin ol ki, mesut olmanın ve iç huzuru ile yaşamanın ilk ve en zarurî şartıdır. Huzur içinde insanca yaşamak istiyorsan, bunu yalnız doğrulukla bulabileceğinden emin ol. Ve şunu bil ki, hayatta muvaffak olmak demek, doğruluğun ve namusluluğun gösterdiği yolda yürümek suretiyle hedefe varmak demektir. Yoksa, herhangi bir şekilde ve herhangi bir vasıta ile servete, şöhrete kavuşmak ve mevki sahibi olmak demek değildir. Eğer böyle demek olsaydı, yakalanmayan hırsızlara, takipsiz kalan gâsıp ve kâtillere muvaffak olmuş adam nazarı ile bakmak lâzım gelirdi.

Yetişme ve muvaffak olma yolunda rastlayacağın tehlikeli düşmanlardan başlıcaları işte bunlardır. Gerçi

bu arada kötü kitap ve kötü hocanın sana yapacağı kötülükten de bahsetmek ve seni bunlara karşı da uyandırmak icap ederdi. Fakat, bu son iki kötülükle uğraşmak sana değil memleketin maarif hizmetleri başında bulunanlara düşer.

Dediğim gibi senin elinde bütün bu düşmanlara karşı koyacak kuvvetli iki silâhın var: Iradeli olmak ve çalışmak. Şu halde, mesele, iradeyi terbiye edip iyiliğin hizmetinde kullanmakta ve çalışmayı verimlendirmenin yolunu ve usulünü bilmektedir. Bence senin herşeyden evvel muhtaç olduğun bilgi budur.

II

Muvaffak Olmanın Şartları

Genç okuyucum! Yukarıda sana muvaffak olma yolunda rastlayacağın başlıca düşmanları gösterdim. Ve bunlar, başta tenbellik gelmek üzere, kötü arkadaş ve kötü örneklerdir. Dedim. Bu arada kitabın ve hocanın kötüsü üzerine de dikkatini çektim. Bu düşmanlara karşı koymak için elinde irade ve bunun en yüksek insanı ve ahlâkî ifadesi olan çalışma gibi kuvvetli iki de silâhın olduğunu ifade ettim. Şimdi sana, bu silâhları kullanma usulünü ve gerek kendi şahsın, gerek aziz ailen, büyük milletin ve cihanşümul insanlık için hayırlı ve faydalı bir surette yetişip muvaffak olmanın en esaslı şartlarını göstermeye başlıyorum.

Muvaffakiyetin ilk şartı iradeli olmaktır. Bu şartların birincisi ve hiç şüphe etme ki hayat için herşeyden evvel geleni, iradeli olmaktır. Gevşekliğin, havailik, hoppalık, züppeliğin, türlü türlü şekilleri ile adına tenbellik dediğimiz sefalet şeytanı ve muvaffakiyet düşmanının yıldığı biricik silâh iradedir. İyilik yolunda iradeni kullanabiliyorsan, korkma. Arkadaşın kötüsü semtine uğrayamaz. Karşında safsatacıların ağzı ötmez; kötü örnekler zehirli dillerini çıkarıp seninle alay etmez.

Tekrar edeyim ki, insan zekâsı ve bilgisiyle değil, ancak iradesi ile insandır. Zekâ ve bilgi az çok hayvanda da vardır. Fakat, hususiyle, ahlâkî mânada irade canlı uzviyetler zincirinin son halkasını teşkil eden insana mahsus bir kudret ve imtiyazdır. İrade yalnız insanı hayvandan değil, hem de insanları birbirinden ayıran ve aralarında üstünlük ve aşağılık farkları yaratan yegâne ruhî kuvvettir. Etrafına bak, gördüğün üstün insanlar bunu hep iradelerinin kuvvetine borçludurlar. Tarihte şerefli yer almış ve ün kazanmış şahsiyetlerin hepsi bunu irade silâhı ile feth etmişlerdir. Bu bir kaidedir ve istisnası yoktur. Basit zekâlı, az bilgili, hattâ bilgisiz insanlardan muvaffak olanlar çok görülür. Fakat, zayıf iradeli insanlardan muvaffak olmuş ve yükselmiş tek bir misal gösterilemez. Çünkü muvaffak olmak ve yükselmek sırf gayretin meyvasıdır; gayret ise, iradenin ifadesidir.

Daha iyi düşünürsek, iradeli olmak sadece maddî ve içtimaî mânada bir muvaffakiyetin değil, mesut olmanın bile temel şartıdır. İnsanların çoğu, bindiği eşeği unutup da, kayboldu sanarak pazarda eşek arayan Nasrettin hocaya benzerler. — Onlar da, saadetin kendi içlerinde olduğunu unutarak, onu barlarda, kahvelerde ve eğlencelerde ararlar. Sen bu gaflete düşme ve inan ki, muvaffakiyetin sırrı gibi, saadet kuşu da kendi içimizde ve içimizin en orijinal ve insanî bir kudret kaynağı olan irademizin altından kafesi içindedir. Saadet define gibi bir tesadüf kazması darbesiyle bulunuveren bir nimet değildir. O ne şanstır, ne mirastır, ne piyangodur, ne mevki ve servettir. Saadet ile cehd ile ve irademizin kuvvetiyle zapt edebileceğimiz bir kaledir.

İrade üzerine düşünceler: İradeli olmanın hayat ve muvaffakiyet için taşıdığı yüksek ehemmiyet üzerinde anlaştıksa okuyucum, artık senin beklediğin ve asıl bil mek istediğin noktalara geçebiliriz:

İrade nedir? İradeli olmak ne demektir? Herkes iradeli olabilir ve kuvveti yolunca kullanabilir mi? İrademizde hür ve muhtar mıyız? Yoksa bizim elimizde olmıyan sebep ve müessirlerle bağlı mıyız? Cehtle ve iyi bir terbiyenin yardımıyla iradeli olmak mümkün müdür? Mümkün ise, bunun yolları ve şartları nelerdir?

Seni, ilmin ve felsefenin en çetin ve çetrefil meseleleriyle karşılaştırdığımı itiraf ederim. Asırlar içinde filozofları ve ilâhiyatçıları birbirine düşüren ve bitmez tükenmez münakaşalara mevzu olan bu meselelerle seni biraz düşündürüp yoracağım. Fakat, temin ederim ki, bunlar yorulmağa ve üzerinde durulup düşünülmeğe değer, meselelerdir. Dikkat edersen hayatımızın plânı ve mukadderatımızın inkişafı bu noktalar üzerinde düşünüp vereceğimiz karara ve edineceğimiz kanaate bağlıdır.

İradenin üstün kuvvetine, bunun cehtle ve iyi bir terbiye yardımı ile elde edilebilmesinin mümkün olduğuna mı inanıyoruz? Bu takdirde hayatımızın plânı şu olur: gayret, hergün biraz daha gayret... Yavaşta olsa daima iyiliğe ve kemale doğru emin bir ilerleyiş. İradenin insan için yüksek değerine kulak asmıyor ve bunun cehtle elde edilemiyeceğine mi inanıyoruz? Bu takdirde de tutacağımız yol, ya kör talihe küserek uyuşukluğa ve miskinliğe düşmektir, yahut da hava ve hevese uyarak kendimizi hoppalık ve züppeliğin pençesine kaptırmaktır. Fakat, bilelim ki, her iki takdirde varacağımız nokta aynıdır : Sefalet ve pişmanlık.

Yukarıda sıraladığım meseleler cidden çetindir. Ve, muhakkak ki, insan muammasının en esrarlı birer düğüm noktasıdır. Fakat, genç arkadaşım, sakın gözün yılmasın. Bu meselelerde seni metafizik dolanbaçları içine sokup ta, çıkmak için, sana girdiğin kapıyı aratacak değilim. Uzun ve ince ruhiyat münakaşa ve tahlillerine girişip de zihnini bulandıracak ve içini sıkacak da değilim. Esasen bu türlü münakaşa ve tahlillere girişmeğe benim tam bir ehliyetim de yoktur. Zira ne meslekten filozof, ne de mütehassıs bir ruhiyatçıyım. Ben sadece senin geçtiğin yoldan geçmiş, duyduğun boşluğu duymuş ve çektiğin ıstırabı çekmiş bir hocayım. Ben seninle bu sıfatla ve bir hoca ağzı ve usulü ile konuşacağım. Seninle el ele verip hayata inecek ve insanlar arasına gireceğim. İnsan işlerini ve eserlerini gözden geçirip sana meselelerimizin cevabını realitelerin kendi dillerinden dinleteceğim.

İrade nedir ve iradeli olmak ne demektir? İradenin ne olduğunu anlamak için faaliyet hayatımıza, yani benliğimizin dış âlemle temasını temin eden fiil ve hareketlerimizin topuna birden dikkatle bakalım. Çünkü, şimdiden söyliyeyim ki, irade kelimesi ile ifade ettiğimiz ruhî meleke, bir takım fiil ve hareket şeklinde beliren bir kuvvettir. Şu halde onu, her şeyden evvel faaliyet hayatımızda aramamız ve bu hayatın hayret verici büklümleri içinden çıkarmamız lâzımdır.

Okuyucum! Bilirsin ki, bedenî ve ruhî iki nevi varlıktan mürekkebiz ve bedenî yahut maddî varlığımız itibariyle herşey gibi, biz de umumî tabiat kanunlarına bağlıyız. Meselâ, cisimler gibi biz de düşeriz. Her mad-

dî varlık gibi, türlü tesirler altında biz de ırgalanır sallanırız. Hülâsa, bu bakımdan cihanşümul tabiat deryası içinde yüzen bir saman çöpüyüz.

Fakat, ruhî varlığımız ve şuurlu bir benlik olmamız itibariyle; muhakkak ki bir saman çöpünden daha başka bir şeyiz: İçinde (Şuur) dediğimiz esrarengiz bir kudret haznası taşıyan canlı bir uzviyetiz ve hızını bu haznanın esrarından alan sayısız fiil ve hareketlerin süjesi ve failiyiz. Şöyle tasavvur et ki, kâinat bir denizdir, biz insanlar ise meçhul bir semte doğru yol almış giden (hayat gemisi) nin yolcularıyız. Dalgaların çırpıntısı ile sallanan geminin içinde biz de sallanmaktayız. Bununla beraber kimimiz kazan ağzında ocaklara kömür atıyor, kimimiz güvertede elleri arkasında gezinip bakmıyor; kimimiz de kaptan köprüsünde önünde pusula, dümen tutuyor... Ne demek istediğimi tabiî anlıyorsun. Hepimiz, etrafımızdaki herşeyle beraber, gemimizin sallantısına uyarak eğilip ırgalanıyoruz. Fakat, aynı zamanda ayrıca kendimize mahsus hareketler de yapıyoruz. Ve hissediyoruz ki, eğilip ırgalanma şeklindeki birinci nevi hareketler (bizim) değildir. Bunlar tabiat faktörlerinin eseridir. İkinciler ise, (bizim) dir. Bunların yapıcısı ve sahibi biziz dir.

Gerçi iyi düşünürsek, berikiler de, birinci nevi hareketler gibi, (yaratıcı kudret) in var edici görünmez eliyle vukua gelmektedir. O sonsuz denizi çalkalayıp gemimizi sallayan kudretle, güvertede bizi gezdirip etrafa bakındıran; kâh güldürüp, kâh ağlatan, hülâsa bizi var edip hayat sahnesine gönderen kudret — adına ister Tanrı de, ister Dieu — hep aynı bir kudrettir. Şu fark ile ki, bu ezelî namütenahî kudret, (bizim) dediğimiz hareketlerde doğrudan doğruya değil de, bizim benliğimiz vasıtasiyle müessir olmakta; eserle müessir ara-

sına, sanki üçüncü bir varlık olarak, (biz) girmekteyiz. O ebedî ve aynı olan kudret bizi hareketlerimizde ve yaptığımız işlerde serbest bırakmaktadır. O kudret nedir? Onu sorma:

Halletmediler bu lugazın sırrını kimse
Bin kafile geçti hükemadan, fudalâdan.

Bizim olan ve olmayan hareketler : Demek istiyorum ki, iki çeşit hareketin merkeziyiz. Hareketlerimizden bazıları (bizim) dir. Bazıları da bizim değildir. Bu berikileri geçelim. Zira bizim olmıyan hareketleri ele alalım. Ve iradeyi bu nevi hareketlerde arayalım. Fakat, evvelâ kendi kendimize şunu soralım: Prensibini bizim varlığımızda bulması itibariyle, (bizim) dediğimiz hareketlerin acaba hepsi hakikaten bizim midir? Yani bizim şuurumuz ve düşüncemizle mi vukua gelmektedir. İyi düşünürsek, hayır. Çünkü, bakınız, meselâ, doğduğumuz zaman küsküçücük bir mahlûk idik. Seneleri arkada bıraktıkça büyüdük ve geliştik. Bu gelişme ve büyüme hareketi, gerçi bizim bünyevi varlığımızın bir eseri olmak itibariyle bizimdir; fakat, bizim şuurumuzun eseri değildir. Hayvanî hayatımızın biyolojik esasını vücuda getiren ve intişarının prensibini hayat haznamızdan alan refleks dediğimiz adelî hareketler de gerçi görüşte bizimdir; fakat bizim şuurumuzun dışında cereyan etmektedir. Bilirsin ki, iç organlarımıza ait reflekslerin en şaheseri kalbimizdir. Çok işlek ve içerisi çok gürültülü olduğu muhakkak olan bu can evimizin gireninden, çıkanından haberimiz var mı?

Refleksler ve otomatik hareketler : Şu halde tekrar edelim ki, irade bahsinde yalnız bizim olmayan hareketleri değil, bizim olanlardan da bir kısmını çıkarmak; fizyolojik hayatımızın derinliklerinde bizden habersizce cereyan eden organik faaliyetleri geçmek icap eder. Hattâ biraz daha ileriye giderek, hayvanî hayatımızın üst kademesini teşkil eden ve intişarının mebde ve merkezini kendi ruhî enerjimizde bulan (otomatik) hareketleri bile bir tarafa bırakmak lâzım gelir. Dikkat olunsun ki, otomatik dediğimiz bu nevi hareketler, refleks kabilinden olan hareketlerden ayrılır. Berikiler nebatî hayatımıza bağlandığı halde, otomatikler hayvanı hayatımızın eserleridir. Fakat bunlar da, biraz farklıca olmakla beraber, refleksler gibi, şuurlu benliğimizin dışında cereyan etmektedir. Faaliyet hayatımızın büyük bir kısmını kapladığı halde irademize yabancı kalan otomatik hareketlerimiz başlıca üç şekil arz eder ki, bunlar (İnsiyak) lar, (İtiyat) lar, (Telkinli hareketler) dir.

İnsiyakı hareketler: Hayvanlar âleminde en mühim faaliyet zekâsını vücuda getiren insiyaklar yahut (Sevki tabiiler), insan hayatının da büyükçe bir kısmını idare etmektedir. İnsiyakların neyin nesi olduğunu lâyıkı ile bilmiyoruz. Yalnız şunu biliyoruz ki, insiyak dediğimiz hareketler, nev'a mahsus bir ihtiyacın veya temayülün ifadesi olarak, muayyen bir nev'in her ferdinde, zaman ve mekân içinde hiç değişmeksizin, aynı şekilde zuhur eden ve doğuşta mevcut olan karanlık birer kuvvettir.

Kovan hayatı yaşayan arılara bakınız. Bu hayvancıklar, bundan binlerce sene evvel, dünyanın her yerinde, ne ise, nasıl yaşıyor ve çalışıyorlarsa bugün de öyledir; hep aynı tarzda petek yapar ve bal toplar. Kud-

ret eli arıları ezelden ebede kadar ince birer sanatkâr doğup yaşamak üzere halk etmiştir. İşte bu bir insiyaktır.

İlk bakışta insiyak şeklinde zuhur eden hareketler, bir düşünce ve iradenin eseri gibi görünür. Meselâ yuvasını yapan bir kuşa, yavrularına uçuş öğreten bir leyleğe, ağını kurup yuvasında yemini bekleyen bir örümceğe, yavrusunu kurtarmak için tehlikeye atılan bir anneye uzaktan bakılınca bu hareketlerde birer şuur izi müşahade edilir. Fakta, bu müşahade aldatıcıdır. Hakikatte bu hareketler sadece kuş, örümcek ve anne nevine mahsus insiyaklardır. Ve esasında birkaç refleksin birleşik bir halde ve ruhî bir tesir ile harekete geçmesinden ibarettir.

İtiyatlar: Otomatik hareket ve faaliyetimizin büyük bir kısmı da itiyat yahut (Alışkanlık), şeklinde zuhur edenlerdir. Muvaffakiyet yolunda mühim bir rol oynayan itiyatlar, dikkat edilirse, insiyaklardan esaslı bir surette ayrılır. Berikiler, yukarıda da işaret edildiği gibi, sırf nev'a mahsus ve nev'in bir farikası olduğu halde; itiyatlar, aksine olarak tamamiyle ferde mahsustur. Ve ferttten ferde hattâ aynı bir ferdin hayatî tekâmülü içinde daima değişebilir. İnsiyakî hareketler, hayatî birer ihtiyacın ifadesi olarak doğuşta neviden ferde veraset yolile intikal ettiği halde; itiyatlar sonradan ve ekseriya başkasından görüp öğrenme suretile iktisap edilir. Çok kere sun'î bir şekilde ihdas edilen bir ihtiyaç veya temayülün ifadesi olarak başlar. Kâh sırf taklit ile, kâh düşünceli bir surette başlayan itiyatlar, zaman içinde tekrarlana tekrarlana yerleşir ve başlangıçtaki şuurunu kaybederek otomatikleşir. Meselâ, büyüklerin sağa sola tükürüp sümkürdüğünü gören küçükler evvelâ buna özenmeye başlar. Bir iki tekrardan sonra, bu

tiksindirici hareket onlarda da bir itiyat halini alır. Etrafımızdakilerden görerek bir iki sigara içeriz. Biraz sonra arkadaşlık gayretile bir iki daha... derken sigara içme itiyadına saplanır kalırız. İçki, kumar, yalancılık, havailik... gibi belâlı alışkanlıklar da hep böyle başlar. Ve iptilâ denilen felâketle biter.

İnsiyaklar gibi, itiyatların da psikolojik mekanizması bir kaç refleksin birleşik bir halde ve herhangi bir mülâhaza ve ihtiyaç sevkiyle harekete geçmesi esasına dayanır. Yalnız, tekrar dikkati çekelim ki, itiyatlardaki ihtiyaç veya temayül çok kere hiç yoktan ve sun'î olarak ihdas edilir ki, bu nokta ile itiyatlar insiyaklardan tamamiyle ayrılır. Berikiler umumiyetle uzviyetin, hakikî ve ferden bir ihtiyaç ve temayülünü ifade ettiği halde; itiyatlar birer görenek halinde taklit ile, bazen de düşünce mahsulü olarak başlar. Ve git gide birer ihtiyaç halini alır. Alışkan olmayan için sigara, içki, kumar asla ihtiyaç ifade etmez. Fakat bir defa alışınca bunlar, ekmeğe ve suya olan ihtiyaç kadar dayanılması güç birer ihtiyaç şekline girer. Hülâsa, insiyakların baslangıcı doğuş, itiyatlarınki ise, tekerrür eden hareketler serisinin ilk hareketidir. Ve mühim olan da bu ilk harekettir. İnsan sigaraya ilk sigaradan, içkiye ilk kadehten başlar. Bunun içindir ki insiyakları değiştirmek veya ıslâh etmek, belki imkânsız değildir. Amma muhakkak ki çok güçtür. Normal bir anneden çocuk sevgisi ve şefkati silinemez. Kedi fare tutmaktan vaz geçirilemez. Buna mukabil itiyatlarımızı değiştirmek, sağlam bir nefis terbiyesinin rehberliği ile bunları sevk ve idare etmek, hususiyle hidayette kötü alışkanlıklara başlayıp saplanmamak daima elimizdedir. Gerçi «Alışmış kudurmuştan beterdir» amma, kötü alışkanlıklara saplanıp da kudurmuş bir hal almaktan ise, iyiliğe gö-

türen ve muvaffakiyete yarayan iyi itiyatlar elde etmemiz daima mümkündür... Mümkün olduğu içindir ki, mektebin ve umumiyetle terbiyecilerin başta gelen vazifesi, mukadderatını ve müstakbel hayatının inkişaf mesuliyetini ellerinde tuttukları gençlerde muvaffakiyet ve saadete ulaştırıcı iyi itiyatlar yaratmak ve onları kötü alışkanlıklardan korumaktır.

Telkinli hareketler : Şuurlu benliğimizin dışında cereyan eden hareketlerden nihayet bir kısmı da telkin altında yaptığımız hareketlerdir. Dikkat edersek bunlar da insiyaklar ve itiyatlar gibi bizden sadır olmakla beraber, hakikaten (bizim) değildir.

Telkin diye, bize her hangi bir şey hakkında bir fikir vermek ve bu sayede inanımızı kazanarak bizi bir harekete sevk etmek için maruz bırakıldığımız söz veya fiil şeklindeki tesire denir. Bu tesir iyilik yolunda olabildiği gibi, kötülük yolunda da olabilir. Ve maalesef bu yoldaki telkinler bilhassa gençler için daha tesirlidir. Kötü bir arkadaşın, sözleri veya hareketleri ile, üzerimizde yaptığı tesiri, en iyi söz ve nasihat yapamaz.

Görülüyor ki, uzviyetimiz bir çok hareket ve faaliyetin intişar merkezidir. Bu hareketlerden bir kısmı, büyüme ve gelişme gibi sırf nebatidir. Bir kısmı da organik ve otomatik şekilde hayvanidir. Bizden zuhur etmeleri itibariyle bizim gibi görünen bu hareket ve faaliyetler, hakikatte bizim olmaktan uzaktır. Çünki bizim irade ve şuurumuzun eseri değillerdir.

Şuurlu hareketlerimiz ve irade: Fakat, bu nebatî ve hayvanı hareketlerden başka, bir kısım faaliyetlerimiz daha var ki, işte bunlar gerçekten bizimdir ve bizim insanî varlığımızın ifadesi ve benliğimizin öz malıdır. Şuurlu dediğimiz bu faaliyetler, şuurumuzun nurdan huz-

mesi altında akıl ölçeği ile iyice ölçüp tarttıktan sonra, karar vererek yaptığımız hareketlerdir. (İrade) dediğimiz ruhî meleke ve manevî enerji de budur. Yani, içimizin karar verip yapma ve icra safhasına çıkarma kudretidir.

Fikri bir misal ile aydınlatalım: Okuyucum! Farzet ki, bir öğle üstü fakülteden yemeğe diye çıkmışsın. Yemekten sonra kütüphaneye girmek üzere, önünden geçtiğin ve yabancısı olmadığın bir kahvede bir kaç arkadaşını tavla başında görüyorsun. Sana hep birden kollarını kaldırıp gel... gel diyerek işaret ediyorlar... İlk vehlede canın atıyor, adımların gerilemeğe başlıyor... Kahvenin şamatalı havası, tavla pullarının şakırdısı, gençliğin şakrak kahkahası seni sanki zincirleyip çekiyor... Bu davet, bu tasavvur ve bu telkinin hattâ belki de sende mevcut olan kahve ve tavla alışkanlığının sürükleyici kuvvetine dayanamıyarak kütüphaneye gitmekten hemen vaz geçmek üzeresin... Derken, beyninde şimşek süratiyle bir muhakeme geçiyor. Ve âni, kesin bir kararla kütüphaneye gitmeliyim diyor ve yürüyorsun. İşte genç okuyucum, bu kararınla sen iyilik ve muvaffakiyet yolunda aklını ve iradeni kullandın. Telkin ve itiyadın otomatik sürükleyişine karşı iradenle direnip dayandın.

Ahlâki İrade : Şu halde irade, tekrar edelim ki, aklımızın düşünüp karar verme ve yapılması aynı derecede mümkün olan muhtelif hareket tarzlarından birini beğenip tercih etme kudretidir. Yalnız, bu noktada biraz duralım. Günlük müşahedelerimiz gösteriyor ki, insan bu kudreti iyilik yolunda kullanıp iyi işe karar verebildiği gibi; kötülük yolunda da kullanabilir. Ve kötülüğü tercih edebilir. Bir muhtaca yardım elini uzatan bir hayırsahibi ile bir masumun canına kıyan bir caniyi göz önüne getirelim. Aşikâr ki bunların her ikisi de düşünüp

karar veriyor. Ve fiilini düşünerek yapıyor. Şu fark ile ki, biri aklını ve bunun icra kudretini ifade eden iradesini iyilik yolunda kullandığı halde; diğeri kötülük yolunda kullanıyor. Biri içinin insanî ve ahlâkî temayülleri yolunca hareket ettiği halde; diğeri hayvanı his ve ihtirasları gereğince hareket ediyor.

Şu halde, muvaffakiyet bahsinde iradeyi kör ve mutlak bir ruhî kuvvet olarak değil; ahlâkî mânada almak ve aklın iyilik yolunda düşünüp karar vermesi, fiil ve hareketlerin iyisini ve faydalısını kötüsüne ve zararlısına tercih etmesi şeklinde anlamak lâzım gelir ki, iradenin bu şekilde ki zuhuruna (ahlâkî irade) denir. İşte bu mânâda iradeli olmak demek, fiil ve hareketlerin iyisini seçip icra etme şeklinde beliren ruhî kuvvete sahip olmak; hareketlerimizde kötü örneklerin, kötü telkin ve itiyatların esiri kalmayarak kendi fiillerimizin bizzat yaratıcısı, sevk ve idare edicisi olmak demektir. Olabilir miyiz? İradeli olmak elimizde midir? Fiil ve hareketlerimizi bizzat tercih, sevk ve idare etmek ihtiyarımızda mıdır? Bu bir terbiye meselesi midir? Yoksa yaradılış neticesi mi? Yaradılış neticesi ise, terbiyenin, fikrî ve manevî cehdin ruh ve karakter üzerinde hiç mi bir tesiri yoktur? Bu sualler ile mevzuumuzun can noktasına geliyoruz.

III

Terbiyenin Ruh ve Karakter Üzerindeki Tesiri

Mizaç ve karakter : Okuyucum! Bilirsin ki, insanlar birbirinden bedenî teşekkülleri, organik ve fizyolojik yapıları, tenlerinin ve gözlerinin rengi ve çehrelerinin şekli itibariyle ayrılır. Kalabalık bir yerde, meselâ bir maç yerinde çehrelere dikkat edersen, birbirinin tam benzeri iki kişi görmezsin. Yeryüzünü şenlendiren milyonlarca insandan birbirinin tam eşi iki ferde rastlayamazsın. Hekimler bile organik hassaları ve reaksiyonları birbirinin aynı iki hasta bulamıyor. Yaratıcı kudret yüzbinlerce yıldanberi gelip geçmiş ve gelecek olan insanlardan her birini bir başka tipte halk etmiş ve namütenahî modelde insanoğlu yaratmıştır. Şurasına dikkat edelim ki, her insan, kendisine mahsus olan, bedenî yapısı ve organik farikaları ile kendi başına bir âlem ve bir biyolojik tip teşkil eder ve her ferdin bu bedenî yapısı ve organik hususiyetleri onda muayyen bir fizyolojik oluş, yahut «Comportement» vücude getirir ki buna (Mizac) veya (Natura) denilir.

Fakat insanlar birbirinden yalnız bedenî yapıları, çehreleri ve mizaçları itibariyle değil; aynı zamanda ve bilhassa manevî, ruhî teşekkül ve reaksiyonları itibariyle de ayrılır. Hem bu bakımdan olan ayrılış daha ince, daha derin ve esaslıdır. Aynı görüş ve duyuşta, aynı bir

hâdise karşısında aynı teessürü duyup reaksiyon gösteren iki kişi görülmez. Her insan, kendine mahsus manevî yapısı ve ruhî hususiyetleri ile bir başka âlem ve bir psikolojik benlik yahut (şahsiyet) teşkil eder. Ve ferdin bu manevî yapısı ile ruhî hususiyetleri onda muayyen bir duyuş ve hareket ediş tarzı yaratır ki buna da (karakter, huy, tıynet, seciye) denir.

Karakter kelimesinin mânaları : Şu halde karakter yahut huy deyince bundan, ilk bir mânada, bir ferdi diğer bütün fertlerden ayırt eden ruhî ve manevî farikalar ve hususiyetler anlaşılmak lâzım gelir. Her ferdin ruhî hususiyetleri, tekrar edelim ki, onda muayyen bir zihniyet ve bir hayat görüşü yaratır. Hâdiseler karşısında muayyen reaksiyon gösterme şeklinde zuhur eder. Hülâsa herkesin ruhî hususiyetleri muayyen bir ruhî benlik ve manevî fizyonomi vücuda getirir ki, karakter kelimesi, umumî mânada, bu benliği ve fizyonomiyi ifade eder.

Karakter ve huy kelimeleri, aynı mânada, ırk ve millet gibi muayyen insan gurupları hakkında da kullanılır. Ve gurubun bütün fertlerine müşterek bir takım ruhî vasıflar ifade eder. Türkün karakteri dediğimiz zaman, bundan meselâ, Türklerde müşahede edilen mertlik ve alicenaplık gibi müşterek manevî vasıflar anlaşılır.

Nihayet karakter, teşekkül etmiş şahsiyet, terbiye görmüş irade, uyanık bir şuur, fikir ve hareketlerine sahiplik ve prensip adamlığı mânasına gelir ki, bunu Türkçede seciye kelimesi ile ifade edebiliriz. Bu mânada karakterli adam, prensip ve şahsiyet sahibi, düşünceli ve iradeli adam demektir. Karaktersiz adam da şahsiyetsiz, sözüne ve işine güvenilmez ve akıl ermez, mü-

şevveş adam demektir. Başka bir deyişle, karekterli (seciyeli) insan hayvanî insiyak ve temayüllerin esaretinden kurtulup bu kuvvetleri hayat için birer hizmetkâr haline koymuş olan insandır. Karaktersiz, (seciyesiz) insan da hayvani insiyak ve ihtirasların boyunduruğu altında kalmış olan insandır. Dikkat edelim ki bu mânasıyle karakter yahut seciye, terbiye ve ahlâkın en yüksek gayesini ve ideal hedefini teşkil eder. Filhakika terbiye ve ahlâkın gayesi, en kısa bir ifade ile, karakterli ve sağlam seciyeli insan yaratmaktır. İlâve edelim ki, biz burada karakter kelimesini kâh huy, kâh seciye mânasına alacak ve yerine göre buna işaret edeceğiz.

İnsanlar muhtelif mizaç ve karakterdedir: Demek ki, insanlar mizaçları yani organik hususiyetleri ve fizik çehreleri itibarile başka başka oldukları gibi, karakterleri yani, ruhî hususiyetleri ve manevî fizyonomileri, hülâsa huyları itibariyle de başka başkadır. İnsanların bazısı çabucak müteessir olur, heyecanlanır, hiddet ve tehevvüre kapılır; bazı iç âlemine çekilip kendi duygu ve düşünceleri ile yaşar; hazzı ve elemi olanca şiddeti ile duyar. Bazısı gayet canlı, hareketli, müteşebbis, cüretli ve cesaretlidir; sokulgan ve atılgandır. Derunî hayattan, tefekkür ve tahassüsten hoşlanmaz. Bilâkis hayatını, hareket ve faaliyet şeklinde yaşamak ister. Bunlar daima şendir, iyimserdir, içleri tükenmez bir ümit ve emel ile doludur. Bu tipler realisttir ve pratiktir; çabuk karar verir ve kararlarını hemen icraya kalkışır. İnsanların bazısı gevşek ve hantaldır; mütereddit, vehimli, çok hesabi ve çekingendir. Çok düşünür, enine boyuna çok hesap edip ölçer, fakat az hareket eder. Bunlar âdeta hareket ve teşebbüsten yılar; düşünmeden ve fikrî çalışmadan zevk alır, tefekkür âleminde yaşamayı realitelerle karşı karşıya gelmeye tercih eder. Bu

tipler ekseriye gamlı ve kötümserdir. Sözün kısası, insanların bazısı ölçüsüzce hassastır, romantiktir. Bazısı faal, realist ve alabildiğine faydacıdır; bazısı da apatik ve hantaldır.

Karakter değişir mi? Mesele şuradadır: Ferdin haiz olduğu muayyen ruhî hususiyetleri tamamen veya kısmen olsun değiştirmek, onu kötü huylarından vaz geçirip iyi huylarla bezetmek yahut hiç olmazsa huylarını tadil etmek ve bu sayede ruhî kuvvetlerini ayarlamak ve bu kuvvetler arasında bir muvazene vücuda getirmek; meselâ, fazla hassas ve romantik bir şahsı faal ve realist yapmak mümkün müdür?

İki telâkki ve iki cevap: Bu suale cevap olarak, fikir tarihinde, biri menfî ve kötümser, diğeri müsbet ve iyimser iki telâkkiye göre huylarımız fıtrîdir. İnsan iyi ve kötü huyları ile beraber doğar, bunların iyilerinden faydalanır, kötülerini de hayatı boyunca semer gibi sırtında taşır. Her insanın mizacı ve naturası bedenî yaradılışının ve uzvî hususiyetlerinin nasıl değişmez bir ifadesi ise; huyları da ruhî bünyesinin ve manevî yapısının öylece değişmez ve tadil kabul etmez bir ifadesidir.

Terbiyenin ruh ve karakter üzerinde hakiki bir rolü yoktur tezi: Binaenaleyh bir çekingeni atılgan, bir tenbeli çalışkan, bir korkağı cesur, bir hasisi cömert yapamazsınız. Kendini idareden aciz, zayıf iradeli bir kimseyi azimli bir insan haline getiremezsiniz. Bir katı yürekliyi merhametli yaparak acizlere acındıramazsınız. Bir kibirliyi, bir kıskancı, bir dalkavuğu, bir sefili, bir yalancıyı ve sahtekârı, bir egoisti bu kötü huylarından vazgeçiremezsiniz. Bu hususta din, ilim, terbiye ve ahlâk hepsi aciz kalır. Nitekim fiiliyatta aciz kalmıştır. Asır-

lardan beri din, ilim, terbiye ve ahlâk mevcut olduğu ve bunlar hep bir ağızdan iyilik telkin ettiği halde, bugün insanların bir çoğu yine hain, katil, yalancı, egoist, dalkavuk, şerefsiz olmaktan kurtulmuş değildir ve kurtulamaz. Çünkü, huy ve tabiat aynı bir şeydir. Bir insanın huyu maddî varlığının bir hassasıdır. Maddeyi tâdil edebiliriz. Fakat tabiat ve mahiyetini değiştiremeyiz. Bir demir parçasını teknik usullerle şekilden şekle sokar, meselâ çelik haline koyarsınız. Fakat demirin tabiatını değiştiripte onu altın yapamazsınız. Demir daima demirdir, altın da altındır. Yırtıcı bir hayvanı terbiye ederek bir dereceye kadar munis bir hale koyabilirsiniz. Fakat kediyi fare sevmekten, köpeği kemik yalamaktan vazgeçiremezsiniz. Akrep sokar, kurt parçalar. Sokmak ve ısırmak bu hayvanların tıynet ve tabiatındadır.

İlim ve terbiye huyları değiştirmez, sadece örter. Kötü huylu bir insanı, ilmî ve tecrübî terbiye usulleriyle, dinî ve ahlâkî telkinlerle iyiliğe doğru bir dereceye kadar temayül ettirebilir ve huyları üstüne bir astar çekip bunları gizliyebilirsiniz. Fakat değiştiremez ve kötü bir insanı kötülük batağından çekip çıkaramazsınız. Terbiye ile değiştirdiğinizi sandığınız huylar, zaman ve yeri gelince saklı kalan bütün çirkinlikleri ile sırtarıp kendilerini meydana vururlar. Terbiye görmüş kötü huylar tıpkı tepesi kurumuş, fakat kökü cilt altında kalıp müzminleşmiş çıbanlar gibidir. Patlayıp akmak için bir kaşıntı fırsatı bekler. Âlim gösterişli, insan kılıklı, müfrit nezaketli, üniformalı, fraklı nice insan görürsün ki yerinde ve zamanında hiç beklenmeyen kötülükler kusar. Çünkü kılık, kıyafet, üniforma, frak bedmayeliği sadece gözlerden setreden bir perdedir. Nezakette ifrat ise, ekseriya mayadaki kabalığı örtmek için bir maskedir. Kötü mayalı bir insandaki terbiye ve nezâket sırf

bir ciladır. Ve cam üzerindeki boya gibidir. Satıhda kalır. Mayaya ve öze asla işlemez. Ve hakiki mânasıyle iyi insan, terbiye kumaşından dikilmiş süslü bir elbise değil, iç çehresi ve hamurunun mayası ile insandır. Hülâsa terbiye sadece huyların kötüsünü perdeler. Ve şahsın iç çehresini gizlemeye yarar. O bir çuldur, örttüğü huyun kötülüğünü saklayıp aldatır. Fakat, huyu asla değiştirmez. «Zerdüz palan vursan da eşek yine eşektir.» Şeyh Sadi'nin dediği gibi «Kurt yavrusu insanlarla birlikte büyümüş olsa bile yine kurt olur.»

Halk aklı seliminin meselemiz üzerindeki hükmü ve en derin kanaati de budur. Bizdeki «Huy canın altındadır.», «Can çıkmayınca huy çıkmaz» ata sözleri bu kanaatin en veciz birer ifadesidir. Halkımızın telâkkisine göre de terbiye tıpkı yemeğe katılan baharat gibidir. İnsana zahirî bir tatlılık verir. Fakat, mayayı değiştirmez. Bu telâkkinin son asırlardaki büyük mümessilleri, başta Hollandalı filozof Schopenhaver gelmek üzere Kant, Stuart Mil, Spencer'dir (14). Son zamanlarda Fransız fikir adamı Gustav le Bon gibi bazı sosyologlar, aynı telâkkiden hareket ederek ırkların ve milletlerin de fertler gibi muayyen karakterleri olduğuna ve bunların ilim ve medeniyetle asla değişmediğine inanmaktadırlar.

Müsbet telâkki: Bu menfi ve kötümser görüşün tam zıddı olarak diğer müsbet telâkkıye gelince, buna göre, iyisi ve kötüsü ile birlikte, bütün huylarımız fıtrî değil, mükteseptir. İnsan her türlü fikır, his ve huydan mücerret ve fakat her çeşit huy edinmeye müsait olarak doğar. Fikir ve duygularımız gibi, huylarımızı da hep çevremizden ve görüp öğrendiklerimizden alırız. İnsan muayyen bir muhit, iklim ve şartlar içinde doğar ve yaşar. Bu şartlar uyarınca aldığı terbiyeye göre de ruhî

fizyonomisini iktisap eder. Fakat bu fizyonomi bir defaya mahsus olarak teşekkül etmiş ve zaman, mekân içinde hiç değişmeksizin kaya gibi duran bir şey değildir. Bilâkis, değişmesi ve değiştirilmesi daima mümkündür. Çünkü, insan normal olmak şartiyle, serbest bir iradeye sahip ve bu kudretle kendini sevk ve idareye muktedirdir. Esasen, terbiye ve ahlâk gibi disiplinlerin en eski devirlerden beri mevcut olması da bunların huylar üzerinde müessir olduğuna inanıldığının ve kötü huyların iyi bir terbiye ile değiştirilmesi kabul olunduğunun bir delilidir. Eğer terbiye ve ahlâkın huylar üzerinde hiçbir tesiri olmasaydı, binlerce seneden beri bütün insaniyet bu disiplinlere sarılıp inanmazdı. Terbiye ve ahlâkın öteden beri mevcut olmasına rağmen, insanlardan bir kısmının hâlâ kötü huylu olması, bu disiplinlerin huylar üzerinde hakkiyle müessir olmadığını değil, müessir olacak şekil ve şartlar altında hakkiyle tatbik edilemediğini ve huyların ruhî mekanizmasının henüz lâyıkiyle bilindiğini gösterir.

Gerçi gençlikte, hususiyle ilk çocukluk çağlarında, alınıp yerleşen huylar kökleşir ve ileride terbiye ve irade kuvvetine karşı bir mukavemet gösterir. Çünkü gençlik, bedenî olduğu kadar, ruhî teşekkül bakımından da, hayatın en plâstik devresidir. Ve gençlikte edinilen huylar, ileride ruhî bir tenbellik ve ihmalcilik ile kaynaşarak, ekseriya mezara kadar yakamızı bırakmaz. Bunun içindir ki terbiye ve ahlâkın tesir bakımından en feyizli çağı gençliktir. Fakat bütün güçlüklere rağmen, huyların en köklüsü bile irade ve azmin ve iyi bir terbiyenin muştası altında ezilip erimeğe mahkûmdur. Kuvvetli müdafilerini on sekizinci asırda bulan ve bu asrın rasyonalizmi ile pek iyi bağdaşan bu görüşün en meşhur mümessili de J. J. Rousseau'dur. Bu feylesof (İçtimaî

Mukavele) ve bilhassa (Emil) adlı eserinde şiddetle bu nazariyeyi müdafaa etmiştir (16).

Görülüyor ki, terbiyenin ruh ve karakter üzerindeki rolü hakkında ileriye sürülen tezlerden birincisinin karanlık bir kötümserliğe saplanmasına mukabil, ikincisi de alabildiğine iyimserdir. Ve şuurlu bir terbiyenin huylar üzerinde sonsuz bir rolü olduğuna âdeta körükörüne inanmaktadır.

Terbiye bahsinde, cebriyecilik ve cebriyeciler : İlâve edelim ki bu mesele dinlerin felsefesinde de mühim bir yer tutmuş ve hususile, islâm dünyası mütefekkirlerini birbirine düşürmüştür. Abbasi halifeler devrinin ilk asrında bu mevzuu etrafında kopan hararetli münakaşalar neticesinde (cebriyeciler) diye bir (eyvallahcılar) zümresi ve (cebriye) diye de gayet fatalist bir mezhep üremiştir. (Ehli sünnet) irade serbestliğine ve ilmin, terbiye ve ahlâkın ruh üzerindeki geniş feyizli tesirlerine inandığı halde, cebriyeciler miskince bir fatalizme saplanarak insanları ilâhi irade ve kudretin elinde bir kukla görmüşlerdir. Bunlara göre her ferdin hayatının nasıl başlayıp biteceği, herkesin hayatta neler görüp geçireceği, ilâhı irade muktezasınca (Alemi ervah) da önceden tesbit edilmiş ve (levhi mahfuz) da yazılmıştır. Herkes dünyaya ezelde hakkedilmiş bir kaza ve kader levhasile ve bir (alın yazısile) gelir. Ve herkesin mukadderatı alnının yazısına bağlıdır. Kimse bunun dışına çıkamaz ve hiç bir kuvvet bu yazıyı değiştiremez. Olacak ne ise olur, çıkacak göz, çıkar. Akacak kan damarda durmaz. Kötü huylu bir insan, öyle doğar ve öyle ölür. Bu, onun alın yazısıdır. Alın yazısının ve kader levhasının amansız hükmüne kimse karşı gelemez.

Ne yapsan çaresizdir. Ve çare aramanın çalışıp çabalamanın neticesi de boşuna yorulmaktır.

Cebriyeciliğin müdafaası kabil değildir. İlmi bir (determinizme) dayanmaktan ziyade, tenbelliğin, miskinlik ve sefaletin bir müdafaasından ibaret olan bu telâkki üzerinde burada uzun boylu durmağa lüzum görmem. Yanlışlığı aşikâr olan ve bugün hiç bir bakımdan müdafaası kabil olmayan bu telâkkinin ciddî bir tenkide değer tarafı bile yoktur. Yalnız şu noktaya işaret edelim ki, bu görüş ve bu zalim felsefe islâmiyetin hakikî felsefesi değildir. İslâm dinî (Ehlisünnet) in kabul eylediği gibi, irade serbestliğine dayanan, terbiye ve ahlâkın insan huylarına ve işlerine müessir olduğunu ilân ve telkin eden yüksek bir dindir.

Şu son fatalist telâkkiyi bir tarafa bırakınca iki evvelki tezden acaba hangisi doğrudur. Hemen cevabını verelim ki, olduğu gibi alındığı takdirde, bunlardan hiçbiri doğru değildir. Bununla beraber her ikisinin de doğru tarafları vardır.

Huylarımızın bazılarını değiştirmek elimizdedir, bazılarını değildir. Bizce hakikat şudur ki, huylarımızın bazılarını kökünden değiştirmek elimizde değildir. Bu kabil huylarımız hakikaten canımızın altında ve biyolojik benliğimizin derinliklerindedir. Bu derinliklere ilmin, terbiye ve ahlâkın kudret eli yetişemez. Huylarımızın bazılarını ise, güç olmakla beraber, kuvvetli bir terbiyenin yardımı ile tadil ve tashih etmek ve yerlerini iyi huylarla doldurmak mümkündür. Nihayet bazı huylarımız daha var ki bunları kökünden değiştirmek, halimizi islâh edip ahlâkımızı tezhip etmek hem mümkündür, hem de zannedildiği kadar güç değildir. Şu halde bütün mesele hangi huyları değiştirmek imkânsız ve hangileri-

nin mümkün olduğunu, terbiye ve irade kuvvetinin hangi huylara karşı aciz, hangilerine müessir olduğunu tayindedir. Bunu tayin edebilmek için de, huylarımızın menşelerini bulmak lâzım gelir.

Şuna dikkat edelim ki, huylarımızın iyileri gibi kötüleri de muhtelif unsur ve amillerin, zaman içinde ve muayyen bir ruhî bünyede, bir biriyle kaynaşmasından hasıl olan bir muhassaladır. Bilindiği üzere, herhangi bir muhassalayı değiştirmek için, onu vücuda getiren unsur ve amiller üzerinde müessir olabilme imkânlarını araştırmak icap eder. Birer muhassaladan ibaret olan huylarımızın, diyorum, hepsi aynı bir menşeden çıkan ve aynı unsur ve amillerin eseri olan şeyler değildir. Bilâkis bunların muhtelif menşeleri ve türlü âmilleri vardır. Bu âmiller nelerdir?

İrsiyet ve irsî huylar: Huylarımızı yapıp yoğuran amillerden biri ve başta geleni, hiç şüphe yok ki, irsiyettir. Bazı hastalıklar gibi, huyların bazısının menşei de aile ve irstir. Bazı huylarımız kâh bir nimet hazinesi ve kâh bir günah kutusu gibi atalarımızdan yuvarlanıp gelen birer mirastır. Birçok huylarımızın iyilerini uzak veya atalarımıza ve ailemize borçlu olduğumuz gibi kötülerinin vebali de maalesef onların boynundadır.

Fakat irsiyet nedir? Nasıl bir makanizma ile huylar atalardan evlâda intikal edip gitmektedir. Bu nokta ilmin henüz her köşesini aydınlatamadığı karanlık bir noktadır. Bu meselede muhakkak olarak bildiğimiz bir şey varsa, o da insanların gerek bedenî ve gerek ruhî bünyelerinde yakın veya uzak ataların, hısım ve akrabaların genişçe bir ölçüde miras hissesi mevcut olduğudur.

İrsi huyları değiştiremeyiz: İşte huylarımızdan irsî olanlarını değiştirmek elimizde değildir. Bunlara ne ilim, ne medeniyet, ne de terbiye ve ahlâk nüfuz edemez. Bunlar cidden canımızın altındadır, biyolojik varlığımızın hamurundadır. İrsî huylarımızın iyilerinden nimetlenir, kötülerini de bütün ömrümüz boyunca sırtımızda bir kanbur gibi taşımağa ve bunları kendimizle beraber mezara götürmeğe maalesef mahkûmuz.

Mizaca bağlı huylar : Dikkat edersek, huyların ikinci bir menşeinin ve mühim bir faktörünün de kendi mizacımız ve fizik naturamız olduğunu görürüz. Filhakika huyların hepsi irsî değildir. Bunların bir kısmı da mizaçtan, yani organik teşekkülümüzün hususiyetlerinden doğmaktadır. Netekim eski tabib - feylesoflar bu nokta üzerinde ehemmiyetle durmuşlardır. Hattâ eski felsefede umumiyetle huylar doğrudan doğruya mizaca bağlanmış ve uzvî teşekkülün birer nevî tezahürü kabul olunmuştur. Ve mizaç ile huy arasındaki bağlılığı izah için de eski felsefede bir nazariye bile kurulmuştur. Yakın zamanlara kadar hâkim olan hattâ bugün bile kıymetini kısmen olsun muhafaza eden bu nazariyeye göre, kâinat su, ateş, hava ve topraktan ibaret dört eleman, «anasırı erbaa» dan teşekkül etmiştir. Kâinat için ve onun bir parçası olan insan ise, bu da dört eleman (ahlâtı erbaa) dan mürekkeptir. Bu elemanlar: kan, safra, lenf ve sinirdir. Muayyen bir insan bünyesinde bu dört elemandan birinin diğerlerine nisbetle fazla oluşuna göre, mizaçlarda demebî, safravî, sevdavî, asabî diye dörde ayrılır. Ve bu mizaçlardan herbiri muayyen bir takım huylar doğurur. Meselâ kanlı mizaçlar ekseriya şen ve iyimserdir, canlı, faal ve müteşebbis olur. Çabuk kızar, çabuk yatışır. İyi yüreklidir, kin tutmaz, sıcak, cana yakın ve sevimlidir. Safravî mizaçlar ise, soğuk sevimsiz,

hain, mürai, fesatçı, fitneci; sevdâvîler'se gevşek ve zayıf iradelidir. Asabilere gelince, bunlar da ekseriyetle titiz, kavgacı ve kötümser olurlar.

Bu nazariye bugün eskimiş olmakla beraber, dediğimiz gibi, tecrübî kıymetini tamamiyle kaybetmiş değildir. Buna, muasır felsefede fevkalâde bir ehemmiyet alan, guddelerle iç ifrazların organik hayatımızda oynadıkları müessir rolleri de ilâve edersek, huylarımızın bir kısmının doğrudan doğruya naturamıza ve mizaç dediğimiz organik hususiyetlerimize bağlandığından şüphe edilemez. Yaş, iklim ve meslek gibi faktörlerin ve hususiyle verem gibi bazı hastalıkların mizacı değiştirmek suretiyle huylara müessir olduğunu herkes bilir.

Mizaca bağlı huyları islâh etmek mümkündür : Mizaca bağlı ve mizaçtan doğan kötü huyları islâh etmek, güç olmakla beraber, imkânsız değildir. Bu türlü huylara müessir olabilmek için, bunları doğuran âmiller üzerinde müessir olmak ve hastalığı gidermek, bu sayede mizacı düzeltmek lâzım gelir. Bu ise, terbiyeci ve ahlâkcının işi olmaktan çok hekimin işidir. Yalnız, müzmin veya geçici hastalıklardan neşet eden huylar müstesna olmak ve bunlar daima hekimin işi kalmak şartı ile, alelâde bir surette mizaca ve uzvî hususiyetlere bağlı huylar üzerinde, bence, çok tesirli bir vasıta vardır ki, bu da bedenî ve ruhî hijyendir. Ve bilhassa her şekli ile spordur.

Huy ve spor: Spora ve jimnastiğe sadece çeviklik ve askerî hazırlık, yahut adale şişirme ve bedenî güzellik temin etme vasıtası diye bakmak yanlıştır. Spor, organik mekanizma vasıtasiyle ruh ve karakter üzerinde çok müessir bir rol oynayan mühim bir ruhî terbiye usulüdür. Ancak, şu noktaya dikkati çekmek isterim ki,

sporun ruh ve karakter üzerindeki faydalı rolü, bunun, evvelâ, canlı, hareketli ve hususiyle gönül çekici bir oyun halinde yapılmasında, saniyen de bilhassa ölçülü ve mutedil oynanmasındadır. Spor gençler nazarında daima oyun şeklini ve oyun cazibesini muhafaza etmelidir. Notlu ve imtihanlı bir ders, bir vazife, bir meslek ve mecburî bir çalışma halini alan jimnastik ve sporun karakter terbiyesi bakımından olan faydası ise sıfırdır. Oyun şeklini ve cazibesini muhafaza eden sporun da faydası muhakkak ki, ölçülü ve mutedil bir hareket olmasındadır. Ölçüyü ve itidal hududunu aşan bir spor hem fikrî mesai ve inkişafın düşmanıdır, hem de bedenî ve ruhî sağlık için zararlıdır.

Huy ve musiki : Mizaca bağlı huylar üzerinde, spordan başka, musiki ile lisan temrinleri ve inceliklerinin mühim tesirlerini de unutmayalım. Karakter terbiyesi bahsinde tarihte ün bırakmış olan eski Atinalılarca, gençlerin tahsil ve terbiyesi jimnastik, musiki, lisan temrinleri ve belâgat müsabakaları olmak üzere başlıca üç guruba ayrılırdı. Ve genç bir Atinalı için iyi bir tahsil, terbiye görmüş olmak, iyi bir jimnastik ve musiki bilmek ve memleketinin atalar mirası olan dilini bütün incelikleri ile öğrenmiş olmak demekti. Nitekim bugün yüksek medeniyetli garp memleketlerinde de iş böyledir. Bu memleketler hususiyle millî dil, yani yaşayan ve bilfiil konuşulup yazılan dil bahsinde gayet hassas ve titizdir. Bir genç mektepte, her şeyden evvel memleketinin dilini mükemmel bir surette öğrenir. Bu bakımdan bizim mekteplerimizin geriliğini ve acıklı halini düşünürsek, millet ve memleketini seven bir insan için, üzülmemek elde değildir.

Ruhî itiyatlar ve irade kuvveti : Nihayet, huylarımızın büyükçe bir kısmının kaynağı da alışkanlık dediği-

miz ve yukarıda kısaca makanizmasını gösterdiğimiz ruhî otomatizm ile içtimaî muhit ve meslekî hayat şartlarıdır. Fizik itiyatlar nasıl aynı bir hareketi tekrar etmekle teşekkül eder ve fizik hayatımızı kâh tanzim, kâh esaret altına alırsa, ruhî itiyatlar da öylece teşekkül eder ve zaman ile bunlar birer huy halini alır. Fakat, dikkat edelim ki alışkanlık yolu ile teşekkül eden kötü huyların esareti, boyunduruk altındaki öküzlerin esaretinden daha ağırdır. Yine dikkat edelim ki fizik veya ruhî bütün kötü itiyatların esaretine insan ilk adımla girer. Evvelce de söylediğimiz gibi, sigara ve alkol alışkanlıkları ilk sigaradan ve ilk kadehten başlar. Nitekim huy halini alan ruhî itiyatlar da böyledir. Yalancılık ilk yalandan, dalkavukluk ilk etek öpmeden, iradesizlik ilk zaaftan başlar ve tekrarlandıkça bu hareketler otomatikleşir ve nihayet mukavemeti güç ruhî bir temayül ve hususiyet halini alır. Gerçi ilk günah, çok kere, günahların en büyüğü değildir; amma ilk adım olması itibariyle en mühimmidir.

Ruhî otomatizmden başka ailemizden, beraber düşüp kalktıklarımızdan, arkadaşdan, köy ve kasaba gibi içtimaî muhitimizden, meslekî hayatımızdan kâh bir ihtiyaç, kâh bir taklit yolu ile çıkıp yakamıza yapışan huylarımız, dikkat edersek, varlığımızın büyük bir safhasını kaplar. İşte, tahsil ve terbiyenin ve kuvvetli bir iradenin doğrudan doğruya müessir olduğu huylar bu sonunculardır. Yani alışkanlıklardan, göreneklerden, içtimaî muhit ve meslekî hayat şartlarından neşet edip yavaş yavaş teşekkül etmiş olan huylardır. Gerçi itiyadi huylar hususiyle bunların zaman içinde eskimiş ve kaya haline gelmiş olanları ile mücadele etmek ve bunları islâha çalışmak kolay bir iş değildir. Bunun içindir ki, bidayette kötü bir itiyada saplanıp da sonradan bununla

mücadeleye girişmekten ise, hiç başlamamak hem daha hayırlı, hem daha kolaydır. Aşikâr ki, bir kötülüğü bidayetten önlemek, vukuundan sonra eserini yok etmekten evlâdır.

Genç okuyucum! **Alışkanlıklara doğru atacağın ilk adıma bilhassa çok dikkat et. İyice düşün ve iradene sahib ol; kötülük yolunun çamuruna basmamağa çalış. Tâ ki sonra ayağını yıkamak zahmetine katlanmağa mecbur olmayasın. Kumar masasında, meyhane köşelerinde, kahve ve peykelerinde ömür geçiren nice bedbaht görürsün ki, bunlar hep ilk adımın kurbanıdırlar.**

Bu bahiste ailenin ve bilhassa mektebin vazifesi ve mesuliyeti havsalaya sığmaz derecede büyüktür. Aile ile mektep, el ele vererek, itiyatlar üzerinde hassasiyetle durmağa ve bir taraftan, çocuklara, henüz çok müsait bir çağda iken, iyi ve temiz itiyatlar ve huylar kazandırmağa, diğer taraftan da onları kötü itiyat ve huylara karşı korumağa mecburdur. Unutmamalıdır ki, **terbiyenin bir rolü düşmüşü kurtarmak ise, diğer bir rolü de henüz düşmemişi korumaktır.** Bu bakımdan da mekteplerimizin maalesef ne kadar geri ve zavallı bir durumda olduğunu söylemek bir vazifedir.

Hülâsa ve netice : Uzun süren bu bahsi hülâsa edip bitirelim: Huylarımızın hepsi ne aynı cinstendir, ne de aynı âmillerin eseridir. Bir kısım huylarımız esasen fıtrî ve bünyevîdir. Bu kabil huylarımız ya irsîdir veya uzvîdir. Bu huyları ya daha dünyaya gelirken beraber getirmekteyiz. Yahut da mizacımızın bir eseri ve neticesi olarak yüklenmekteyiz. Nihayet, bir kısım huylar da tama-

miyle mükteseptir. Bunları, daha ana kucağından itibaren, ailemizden, mektep ve mahalle gibi içtimaî muhitten ve meslek hayatımızın icaplarından almakta; birer ikişer öteden beriden toplayıp ruhî benliğimize mal etmekteyiz.

İrsi huyların kökten değiştirilebileceğine düşmanlarını inansın. Mizaçtan doğan huylar, güç olmakla beraber değiştirilebilir. İtiyatla elde edilen ve tamamiyle müktesep olan huyları ise, sıkı bir irade kontrolüne ve nefis mücadelesine tabi tutarak tashih edip değiştirmek daima elimizdedir. Benliğimizin kapısını ve penceresini açıp da, şuursuzca, içeri aldığımız bu uğursuz misafirleri, aklımızın ışığı ve irademizin rehberliği ile kapı dışarı edebiliriz. Karakter terbiyesinin gayesi de budur. Bu terbiye, benliğimize musallat olan kötü huyları koparıp atma mücadelesidir.

Şu noktaya ehemmiyetle dikkati çekelim ki, huylarımızın bazıları doğuştandır, bunları bütün hayatımız boyunca yüklenip taşımağa mecburuz, derken, bu huylara karşı terbiye ve ahlâkın ve bunları tashih için sarf edilecek gayretlerin hiç bir kıymeti ve tesiri yoktur, demek istemiyoruz. Karakter terbiyesi yolundaki gayret ve mücahedenin bu türlü huylara karşı bile büyük bir kıymet taşıdığından asla şüphe etmemelidir. Çünkü biz; huylarımızdan hangilerinin irsî, hangilerinin organik veya itiyadi olduğunu önceden bilmiyoruz ve bilemeyiz. Bu hususta ilim ve fen acizdir. İnsanları muayeneden geçirip de fıtrî huylarını müktesep olanlarından ayırt etmeğe imkân yoktur. Esasen bütün huylar, ruhî hayatımızın fikir, duygu, insiyak ve temayül gibi muhtelif elemanlarından mürekkep müphem ve karanlık birer sentezdir. Bu elemanlardan her birinin huylar üzerindeki rolünün psikolojik makanizmasını bile henüz bilmiyoruz.

Binaenaleyh bu bakımdan karakter terbiyesi ve nefis mücadelesi irsî, organik ve itiyadî bütün huylara karşı kıymet ve ehemmiyetini muhafaza eder.

Şu bakımdan da muhafaza eder ki, en değişmez huyların bile, terbiye ve nefis mücadelesi sayesinde, gerek kendi şahsımız ve gerek muhitimiz için zararlarını tahdit etmek ve onları âdeta hapse mahkûm olmuş birer asi kuvvet halinde zaptetmek mümkündür. Yukarda, ön sözde, adı geçen âlim papaz bana bir gün: «Eğer ben papaz olup nefis mücadelesine girişmeseydim, bir haydut olur çıkardım. Bende o hamur var.» demişti. Düşündükçe ve tecrübem arttıkça bu sözdeki mânayı daha iyi anladım. Ve şuna kani oldum ki, terbiye ve nefis mücadelesi, değişmez kötü huyların, kötü istidat ve temayüllerin zinciridir. Hususile, dinî terbiyenin ve Allah sevgisinin huy ve ahlâk üzerindeki paha biçilmez tesirine, tecrübe ve müşahadelerim arttıkça daha kuvvetle inanıyorum. Allah duygusundan ve sevgisinden uzak bir terbiye yalnız fayda ve menfaat düşünmesine dayanır. Fakat din terbiyesi hasbî ve ulvîdir. Bu terbiye insanı yükseltir, iyiliği ve adaleti, hiç bir menfaat düşüncesine saplanmadan, sevdirir.

IV

Muvaffakiyet ve Çalışma

İrade terbiyesinin ahlâki ifadesi, say ve gayrettir: Yukarıda muvaffakiyetin ilk şartı iradeli olmaktır, dedim. İyi düşünürsek, irade terbiyesi ve nefis mücadelesinin en ahlâkî ve insanî ifadesi çalışmaktır. Tenbellik ve parazitlik her türlü ahlâksızlığın anası; çalışkanlık ta temiz ve muvaffakiyetin, yüksek ahlâkın, ruh ve beden sağlığının temel şartı ve en feyizli kaynağıdır.

Bunu söylerken senin gözlerin önünde hayali beliren çirkin örnekleri görmüyor değilim. Ben de biliyorum ki, hayatta çalışmadan zengin olanlar, başkalarının bükük bellerine basarak yükselenler, insanların göz yaşlarından macun yuğurup, can otu diye satarak, mevki, servet ve şöhrete konanlar var. Hem bunlar zamanımızda maalesef az da değil. **Fakat, ben sana temiz nasıyeli ve namuslu insanlara yaraşan muvaffakiyetten bahsediyorum ve böyle bir muvaffakiyetin, diyorum, bir tek yolu vardır: Çalışmak, varlığını ve mevkiini emeğinin hakkı ve ehliyetinin mükâfatı olarak kazanmaktır.** Temiz yürekli bir insan için saadet, ancak böyle bir muvaffakiyettedir.

Yalnız dikkat et ki, çalışmanın değeri kemiyetinde değil, keyfiyetinde ve verimindedir. Muvaffakiyete götüren çalışma, faydalı bir netice hasıl eden ve verimli olanıdır. Marifet her ne şekilde olursa olsun çalışmakta

değil; çalışmayı verimlendirmekte yani muayyen bir nisbetteki emekle maddî, manevî veya ilmî bakımdan en büyük bir fayda ve netice elde etmektedir. Emin ol ki, gerek fert ve gerek cemiyet için ilerlemenin ve muvaffak olmanın şartı budur, yani metodlu ve verimli çalışmadır. Şu halde, bütün mesele verimli çalışmanın usulünü ve sırrını bilmektir.

Verimli çalışmanın şartları : Bana sorarsan, bence verimli çalışabilmenin bedenî, hissî ve aklî olmak üzere üç esaslı şartı vardır. Eğer etrafında bütün hayatınca çalışmış olup ta kilimin dört ucunu bir araya getirememiş kimseler görürsen, temin ederim ki, onlarda bu şartlardan en az biri eksiktir. Bu şartlar nelerdir?

Çalışmanın bedenî şartı, sağlık ve sağlamlıktır. Hissî şart, çalışmayı sevmek, aklî şartıda çalışmanın usulünü ve yolunu bilmektir. Sağlık ve sağlamlık şartı üzerinde sen kendin düşüne dur. Diğer iki şart üzerinde beraber düşünelim.

Verimli çalışmanın hissi şartı : Çalışmanın neticeli ve verimli olmasının şartlarından biri, dedim, çalışmayı sevmek ve içten arzu etmektir; işi bir angarya gibi değil, tıpkı bir spor gibi severek yapmaktır. Çalışmayı sevebilmenin de bir çok şartları vardır. Bunlardan biri ve bence, başta geleni, insanın işini ve mesleğini kendi ruhî ve bedenî kuvvetine, kabiliyet ve temayülüne göre seçmesidir.

Genç arkadaşım! Sana senden yakın kimse yoktur. Kendini kendin bil ve tanı; işini ve mesleğini kendine göre seç. Tâ ki o iş üzerinde severek çalışabilesin. İnsanın sevmediği ve içinin almadığı bir iş ve meslekte, şu veya bu sebeple çalışmaya mecbur olması kadar üzüntülü bir hayat tasavvur edemem. Böyle bir insan, işinin sahibi değil; esiri olarak çalışmağa ve yaşamağa

mahkûm demektir. Çalışmanın bu türlüsü ise, tıpkı esir çalışması gibi, hem fert ve hem cemiyet için hakikî fayda ve randımandan mahrumdur. **Ne mutlu o insana ki, serbestçe seçtiği meslekte severek çalışır.** Severek çalışan yorulup yıpranmaz. Ne ceza ve ne mükâfat kamçısı beklemez. Başkasının işini, mesleğini ve muvaffakiyetini kıskanıp içini yemez. Her gün işinde biraz daha ilerler. İlerledikçe de işine sevgisi artar ve daha çok severek çalışır. Bundan da hem kendisi, hem cemiyet ve hem insaniyet için iyilik ve saadet doğar.

Biliyorum, bugün herkesin beğendiği işi ve mesleği tutması kolay değil. Çok azımız gönlümüzün çektiği işte çalışmak saadetine erebiliyoruz. Çünkü, cemiyetlerimizde henüz rasyonel bir iş ve çalışma teşkilâtı mevcut değildir. İşler rasyonal bir esasa, kuvvet ve kabiliyetlere göre değil; tesadüfe ve çok kere hayat zaruretlerine göre dağılmaktadır. Bu sebepten bugün işini seçmek ve mesleğinde severek çalışmak pek az bahtiyarlara nasip olan nimetlerdendir. Çoklarımız ya aile, eş dost ve arkadaş tazyiki ve telkini ile; yahut, daha kötüsü, sırf tesadüflerin ve hayatî ihtiyaçların sevkine tabi olarak meslek tutuyoruz. İleride ya bezgin bir ruh ile işimize devam ediyoruz, yahut da meslek değiştiriyoruz. Gerçi gençlikte tutulan meslek ömürlük değildir. İleride meslek değiştirmek, hayata yeni bir istikamet vermek suretiyle ilk hatayı düzeltmek mümkündür. Fakat geçen zaman geçmiş, gençliğin meslekî formasyon çağı elden çıkmıştır.

Fransa'da bir aralık gezgin opera kumpanyalarından birine mensup bir artist ile tanışmıştım. Bana kendisini hukuk doktoru diye takdim etti. Hayret ettim. İzah etti:

Babam Toulouse'de noterdi. Beni kendi mesleğinde yetiştirmek istedi. Liseden sonra, baba emriyle, huku-

ka girdim. Lisans ve doktora yaptım. Reşit olup da baba otoritesinden kurtulunca, ilk çocukluğumdan beri yegâne sevdiğim meslek olan tiyatro hayatına atıldım. Emelim birinci sınıf artist olmaktı. Heyhat! Geç kaldım. Birinci değil, üçüncü sınıftan bile olamadım, dedi ve acı acı içini çekti.

Okuyucum ben sana binbir misalden birini verdim. Hayatta hekim görürsün ki, kırkından sonra politikacılığa koyulur. Evini idareden âciz adam görürsün ki, devleti düzeltmeğe kalkışır. Hep bunlar meslekî (Refoulment) ların ve saklı kalmış ateşin, arzuların zavallı kurbanlarıdır.

Beğendiğimiz mesleği tutmamız şu bakımdan da kolay değildir: İnsan gençliğinde kuvvet ve kabiliyetlerin hakkiyle ölçüp tartamıyor. Gençliğin gururu, tecrübesizliği ve zindeliği buna engel oluyor. Bu hususta mektep, gençlerin imdadına yetişebilir ve yetişmesi lâzımdır. Mekteplerde, malûm olan psikolojik usullerle, çocukların zekâ ve kabiliyet yoklamaları yapılıp tesbit edilir. Ve bu sayede, meselâ, liseyi bitiren bir gence hayatta tutabileceği iş ve meslek hakkında yol gösterilir. Bazı memleketlerde muvaffakiyetle tatbik edilen bu usullerin bizde de tatbikini bekleye dururken, okuyucum, sana tavsiyem şu olsun:

Meslek tutmak için, her şeyden evvel, fizik ve fikrî kuvvet ve kabiliyetlerini ölç. Göreneklere, arkadaş tazyik ve telkinlerine kapılmadan kendi temayülünü iyice yokla. Ve içinin sesine kulak ver. Hoşlanmadığın bir mesleğe girme ve şüphe etme ki iş ve mesleklerin hepsi iyidir. Elverir ki, sen tuttuğun mesleğin adamı ol. Fakat, mesleğinin adamı olman için onu sevmen ve severek çalışman lâzımdır. Çünkü, tekrar edeyim ki, muvaffak olmanın sırrı, işinde severek çalışmaktır. İnsan kendi seçmediği ve gönlünün çekmediği bir iş ve mesleği,

zaman ile, sever görünse de hakkiyle sevemez. Ve gönlü daima sevdiği meslekte kalır.

İlâve edelim ki, bir zamandanberi Üniversite fakültelerine ve yüksek mekteplere talebe alışta resmî makamlarca tutulan sakat bir kontenjantman usulü gençlerin beğendikleri mesleği tutmalarına ayrıca engel olmaktadır. Tasavvur ediniz ki, eczacı bir babanın eczahanede büyüyen oğlu, hazırlandığı ve istikbal beklediği eczacı mektebine giremiyor da, buna edebiyat fakültesinin yolunu gösteriyorlar. Yalnız, şahsî istidatlar namına değil, memleket hesabına da körlük bu kadar olur.

Hülâsa, kuvvet ve kabiliyetlerine göre, tutamamak yüzünden heder olan enerji ve istidatları, bezginlik ve bıkkınlık içinde tükenen ömürleri düşündükçe; iş ve meslek tevzii bakımından henüz ne kadar geri ve iptidaî bir durumda olduğumuzu daha iyi anlıyorum. Üniversite profesörlerinden birini tanırım ki, bana bir gün, aynen, kitaptan ve okumaktan nefret ediyorum demiştir. Yine üniversitenin hekim profesörlerinden biri bana bir gün aynen, hekimlikten tiksiniyorum; bir hasta görünce tüylerim diken diken oluyor, demiştir. Fecî bir şey ve bedbaht bir hayat değil mi? Fakat bu zavallıların kabahati, sırf yanlış bir hayat yolu tutmuş olmalarıdır.

Okuyucum! Tekrar edeyim ki, insan için mevki, servet ve şöhret gaye değildir; gaye olan saadettir. Saadetin şartı ise, insanın kendi içi ile mutabık yaşamasıdır. Beni dinle! İçinle, işin ve mesleğin mutabık olsun. Huzur ve saadet bundadır.

Verimli çalışma ve adalet : Çalışmayı sevebilmenin ilk şartı. İşi ve mesleği iyi seçmektir, dedim. Fakat, bu, kâfi değil; diğer bir şartın daha tahakkuku lâzımdır.

Bu da insanın emeği mahsulü ve neticeleri üzerindeki haklarının kendisine temin edileceğinden ve cemiyette ehil ve lâyık olduğu yeri alabileceğinden şüphe etmemesidir, ki, buna hukukçular «Tevzii adalet» diyorlar. Bu adalet, insan için devlet halinde yaşamanın sebep ve hikmetlerinden başlıcasıdır. Bütün bir devlet nizamının temelini teşkil eden bu nokta üzerinde - bizi mevzuumuzdan uzaklaştıracağı için - durmayacak ve hemen verimli çalışmanın ikinci esas şartına geçeceğim.

Hülâsa ederek gidelim ve iyi anlayalım: Muvaffakiyet, metodlu ve verimli çalışmağa bağlıdır. Çalışmanın verimli olması için de, evvelâ insan işini ve mesleğini sevmeli ve severek çalışmalıdır. Bu sevgi olmadan, insanın işinde ve mesleğinde ilerlemesine ve muvaffak olmasına imkân yoktur. Tesadüfleri ve istisnaları bir tarafa bırakalım. Bence kaide budur. Halkımız bu hakikati ne güzel bir ata sözü ile ifade eder. Ve «aşk olmadan meşk olmaz» der.

Çalışmanın usulünü bilmek lâzımdır. Fakat, muvaffakiyet yolunda yalnız aşk kâfi değil, aynı zamanda meşk etmenin ilmini ve çalışmanın usulünü de bilmeli; metodlu ve sistemli bir surette çalışmalıdır. Şu halde verimli çalışmanın ve binnetice muvaffak olmanın ikinci bir şartı da çalışmayı iyi bir metoda ve sisteme bağlamaktır. Dikkat edersek, çalışma sevgisi ekseriya metotlu çalışmadan doğar. Ve böyle çalışmayan bir türlü işini sevemez. Çünkü, metotsuz ve nizamsız çalışma verimsizdir. Verimsiz çalışma ise bezdiricidir.

Bununla beraber, mekteplerimizde olsun, iş hayatımızda olsun, metotlu çalışma bizim en az ehemmiyet verdiğimiz şeylerdendir. Gerek hususî ve gerekse resmî hayatımızda çoklarımız düşünmeden, zaman ve kuvvet sarfını hesaplamadan, işlerimizi bir sıraya, tertibe ve

düzene koymadan çalışıyor ve bu sebeple fizik ve fikri sayimizi lâyık olduğu kadar verimlendiremiyoruz. Bu yüzden sönen zekâları ve heder olan enerjileri düşündükçe, koca feylesof Descartes gözümde bir kat daha büyüyor. Garpte metotlu çalışma devrini açan bu feylesof, insanlar arasında gerilik ve ilerilik farklarının, zannedildiği gibi, akıl ve iz'anca farklı olmalarından ziyade metotlu ve rasyonal çalışıp çalışmamalarından ileri geldiğini göstermiş ve Avrupada yepyeni bir medeniyet devri açmıştır. Aynı fikri milletlere tatbik edersek aynı neticeye varır ve milletler arasındaki gerilik ve ilerilik farklarının da metotlu çalışmadan neşet ettiğini görürüz. Biz Türkler, garp milletlerinin hiç birinden daha az zeki ve çalışkan değiliz. Bilâkis, müşahedelerime dayanarak söylüyorum ki, Türk ferdi dünyanın en zeki, ferasetli ve çalışkan insanlarındandır. Bununla beraber, garb milletlerinden daha geriyiz. Çünkü zekâmızı metotlu ve rasyonal bir şekilde kullanmıyor, zaman ve kuvvet israf ediyoruz.

V

Çalışma Hayatının ve Umumiyetle Muvaffak Olmanın Kanunları

Çalışma hayatının umumî Kanunları : Okuyucum! her işin ve mesleğin kendi bünyesine mahsus çalışma ve işleme usul ve kaideleri vardır. Ve bunu meslek sahipleri bilir. Bir de fizik ve fikri her nevi iş ve çalışma hayatının ve umumiyetle muvaffak olmanın, düşünen aklın şaşmaz kanunları halinde, birtakım umumî ve rasyonel düsturları vardır ki, ben burada bunlardan benim bildiğim kadarını hülâsa edeceğim:

— Çalışmak için müsait gün ve saat bekleme. Bil ki, her gün ve her saat çalışmanın en müsait zamanıdır.

— Çalışmak için müsait yer ve köşe arama. Bil ki, her yer ve her köşe çalışmanın en müsait yeridir.

— Bir günde ve bir zamanda yapman lâzım gelen bir işi (bir dersi, bir vazifeyi) ertesi güne bırakma. Zira her günün derdi gibi, işi de kendine yeter.

— Bir zamanda yalnız tek bir iş yap, yalnız bir ders, bir kitap, hattâ bir fasıl üzerinde çalış. Tâ ki, dikkatin ve kuvvetin yayılıp zayıflamasın. Bir zamanda birden fazla iş yapayım diyen, hiçbirini tam ve temiz yapamaz. Dünyaca tanınmış olan büyük islâm mütefekkiri «İmam-ı Gazali» ye «İhya-i Ulum» adlı muazzam eserini nasıl bir çalışma ile vücude getirdiğini sormuşlar: bir

zamanda yalnız bir fasıl, bir bahis, bir mesele üzerinde çalıştım, demiş.

— Başladığın bir işi (Bir dersi, bir kitabı, bir vazifeyi) yapıp bitirmeden başka bir işe (derse, kitaba ve vazifeye) başlama. Yarıda kalan iş, başlanmamış demektir.

— Bir günün işini (dersini, vazifesini) bitirdikten sonra ertesi günü ne işi yapacağına karar ver. Yahut, hiç olmazsa çalışmağa başlamadan evvel, hangi iş (ders, kitap) üzerinde çalışacağını düşünüp kararlaştır ve çalışmaya bu kararla otur.

— Bir işe başlamadan, bir dersi öğrenmeye, bir kitabı okumağa oturmadan evvel düşün ve çalışman için lâzım olan şeyleri yanında ve elinin altında bulundur. Tâ ki, ikide bir kalem, kâğıt aramağa kalkıp ta dikkatin dağılmasın.

— Çalışmağa oturduğun zaman tıpkı ateş hattında düşmanı gözetleyen bir asker gibi uyanık ol, ve dikkat kesil. Ve bütün ruhi ve bedeni kuvvetinle kendini işe ver.

— Bir işe başlamazdan evvel o işi (dersi, vazifeyi, kitabı) en kısa bir zamanda, en kolay ve en temiz bir surette nasıl yapmak, nasıl öğrenip etüd etmek mümkün olduğunu iyice düşünüp hesapla.

— Çalıştığın bir iş (bir ders, bir kitap, bir yazı) üzerinde herhangi bir güçlüğü yenmeden bir adım bile gerileme. Ve bil ki, yılgınlık maskeli bir tenbelliktir. Gene bil ki, çalışma sevgisi güçlükleri yenmekten doğar ve kuvvetlenir. Güçlüğü yenmekten hasıl olan manevî zevk, eşsiz bir zevktir. Emin ol ki, harpte zafer ve işte muvaffakiyet yılmayanındır. Sebat önünde güçlükler erir ve imkânsız görünen, mümkün olur.

— İşinde rastladığın bir güçlüğü evvelâ parçala. Her parçayı birer birer ve sıra ile yenmeğe çalış. Bunun için de, meselâ, bir dersi, bir kitabı en basit ele-

manlarına, kısım, fasıl ve bahislerine ayır. Sıra ile her bahsi iyice ve noksansızca anlayıp öğrenmeden öbür bahse geçme. Fasıllar ve bahisler üzerinde bir kör gibi yürü. Yani attığın adımı iyice basmadan öbürünü atma.

— Devamlı ve ittiratlı çalış. Ve hergün aynı saatlerde behemehal çalışmağa otur. Çalışmayı uzun fasıla ile kesip terk etme. Hasta ve yorgun değilsen tatil aylarında bile yavaş ve az da olsa çalış. Tâ ki çalışma itiyadın körlenmesin ve tekrar çalışmaya koyulmak için zahmet çekmeyesin.

— Bir iş üzerinde yorulursan dinlenmek için işini değiştir ve çalışma hızını yavaşlat. Fakat dinlenme bahanesi ile, asla boş oturma. Boş oturanın içi, işlemeyen demir gibi, pas tutar.

— Çok düşün. Ve bil ki, çalışmak mutlaka hareket etmek veya okumak, yazmak demek değildir. Düşünen bir insan, maden kuyularında kazma sallayan işçiden daha çok çalışıyordur.

— Verimli çalışmayı sakın iş üzerinde geçirdiğin zamanla ölçüp de, eh bugün şu kadar saat çalıştım, yetişir deme. Çalışmanın neticesine ve öğrendiğine bak.

— Fikri çalışmalar için, aynı saatlerde devamlı ve tertipli bir surette, günde iki üç saat bile kâfidir. Büyük islâm feylesofu İbni Sina, dünyaca meşhur olan(Kitabuşşifa) sını, hergün, sabah namazından sonra Bağdattaki bir camiin büyük kandili altında oturarak, kuşluk vaktine kadar, yani takriben iki saat çalışmak suretiyle vücuda getirmiştir. Meşhur İngiliz feylesofu Spencer, muazzam eserlerini, günde iki saat çalışarak yazmıştır. Her sene bin, bin ikiyüz sahifelik eser veren Fransız edibi Emil Zola'ya bu muvaffakiyetinin sırrını sormuşlar: Hergün yalnız üç saat çalışır ve yazarım demiş.

— Sebat et, genç dostum, sebat et! Damlaya damla-

ya göl olur. Ve aynı noktaya düşen damlacıklar, zamanla mermeri bile deler.

— Bir işe başladığın, bir dersi öğrenmeğe, bir kitabı okumağa koyulduğun zaman telâş edip sabırsızlanma. Sakin ve metin ol. Yol al, fakat acele etme. Sindirerek çalış ve öğren.

— İşinde ve dersinde herhangi bir fikri ve noktayı küçümseyerek ihmal edip geçme. Küçük ihmalden bazan büyük zararlar doğduğunu unutma.

— Gece yatağına uzandığın zaman, o gün ne yaptığını ve yarın ne yapacağını kendine sormadan uyuma.

— Hergün iyi bir eserden yüksek sesle beş on sahife oku. Bu sayede konuşma ve söz söyleme istidadın gelişir.

— Rastladığın edebi, felsefî bazı güzel parçaları ezberle. Bu sayede hem kelime ve ifade hazinen zenginler hem de hafızan kuvvetlenir.

— Çalıştığın bir dersin, bir kitabın fasıl ve bahislerini bitirdikçe, kitabı kapayıp, okuduğunu ezberden hülâsa halinde not et. Bir dersi, bir kitabı en iyi anlayıp öğrenmenin yolu, onu bu suretle yazmaktır.

— Bir dersten öğrendiğin, bir kitabtan okuduğun fasıl ve bahisleri arkadaşlarınla ezberden müzakere ve münakaşa et. Bu suretle hem zekân işler ve öğrendiğin hazmolur, hem hafızan kuvvetlenir; hem de düzgün konuşma ve fikirlerini vuzuh ile ifade etme melekesi elde edersin.

— Dikkat et: Sözlerin ve yazıların kısa, açık ve manalı olsun.

— Fikrî çalışmanın herkesin mizacına göre değişen verimli ve aziz saatleri vardır. Bunlar bazı kimseler için sabahın erken saatleri, bazıları içinde öğleye doğru öğleden sonra, gece saatleridir. Kendini yokla ve

senin aziz saatlerin hangileri ise, bunları hiç bir eğlenceye feda edip kaçırma.

— Okuduğun bir kitapda rastladığın güzel bir parçayı veya orijinal bir fikri - yerini ve sahifesini işaret ederek not et. Bu suretle biriktirdiğin notları bir dosyaya ve bir fiş kutusuna sırasile yerleştir. Bir yazı yazmak veya bir eser yapmak istediğin zaman, bu notlar senin için zengin bir malzeme hazinesi olur.

— Bir mevzu ve mesele hakkında bir yazı veya bir eser yazmağa karar verdiğin zaman, evvelâ, bu mevzu ve mesele üzerinde evvelce yazılmış eserleri oku. Tâ ki yazılmış ve söylenmiş şeyleri tekrar edip ömrünü israf etmiyesin.

— Gök kubbe altında yepyeni hiçbir fikir yoktur. En yeni fikir, eski bir fikrin yeni bir elbise giymişidir.

— Her şeyden evvel, ana dilini iyi konuşmayı ve iyi yazmayı öğren. İnsan için en faydalı olanı kendi ana dilidir.

— Dil bilgisi bir gaye değil, bir vasıtadır. Asıl gaye olan, fikir zenginliğidir.

— Kişinin kıymeti dilinin altında ve kaleminin ucunda gizlidir. Onu söz ve yazı açığa vurur.

— Bir işi yapıp yapmamakta kararsızlığa düştüğün vakit, iki şıktan herbirinin fayda ve zararlarını iyice hesapla. Faydası çok, zararı az olan şıkkı tercih et.

— Bir işe öfkeli ve sinirli iken karar verme. Bekle öfken geçsin. Zira öfke ile kalkan zararla oturur.

— Çok konuşma. Yerinde ve özlü konuş. Kıymet ve tesir çok sözde değil, yerinde ve özlü sözdedir.

— Dilini tut ve bil ki, dil yarası bıçak yarasından daha vahimdir.

— Kimsenin yüzüne karşı söyliyemediğini arkasından söyleme ve bil ki arkadan konuşma korkaklığın en iğrenç şeklidir.

— Kimsenin cahilliğini yüzüne vurma. Bil ki insanları en çok kızdıran ve gücendiren, cahilliklerinin yüzlerine vurulmasıdır.

— Yalan söyleme. Yalan söyliyen, tutulmak korkusu içinde yaşayan hırsız gibidir.

— Bir kimseye söz vermeden evvel iyi düşün. Fakat verdiğin sözden dönme. Sözden dönmek yalancılığın en çirkinidir.

— Daima olduğun gibi görün, göründüğün gibi ol. Olduğundan fazla görünmek isteyen, karşısındakilere kendisinin ahmaklığını göstermiş olur.

— Kimseye karşı kin tutma ve kimsenin muvaffakiyet ve saadetini kıskanma, fakat imren, sen de öyle bir muvaffakiyet ve saadete erişmeye çalış. İmrenmek terakkinin şartıdır. Kin ve kıskançlık ise, iç ferahlığının, sağlık ve saadetin iki azgın düşmanıdır.

— Dost kazanmak için cömert ol. Bil ki hasisin dostu yoktur.

— Gençliğinde iyi arkadaş kazan. Yaşlılıkta kazanılan arkadaşlık sağlam olmaz. Zira paslı teneke lehim tutmaz.

-- Gençlik güzelliğine şans denilen kör kuvvet bile âşıktır. Gençliğini boş yere harcama, onu kıymetlendirmeyi bil.

— Herkesce beğenilen asıl güzellik, ahlâk güzelliğidir. Çünkü ahlâkı güzel insan her yaşta güzeldir.

— Ahlâkını güzelleştirmeğe daima çalış. Ahlâk gü zelliği insan için en kıymetli bir servettir.

— En yakın arkadaşlarınla bile şakaların zarif olsun. Kaba şakadan hayvan bile hoşlanmaz.

— Dost ol, tâ ki sana da dost olsunlar.

— Dostluğunu kötü günde göster, tâ ki kötü gün dostu bulasın.

— Dostlarına vefalı, düşmanlarına müsamahalı ol

ve yere yıktığın düşmanını tekmeleme, âlicenaplık göster. Vefa ve âlicenaplık yüksek ahlâkın iki parlak şiarıdır.

— Büyüklere hürmet et. Tâ ki büyüdüğün zaman sen de küçüklerden hürmet göresin.

— Kadınlara hürmet et. Düşün ki, kadınlık insanlığın anasıdır.

— Ana baba âhı alma. Ana baba âhının zehirini içen kurtulamaz.

— Yaşlıların tecrübesinden faydalan ve tecrübe edilmişi yeniden tecrübeye kalkışma, tâ ki pişman olmayasın.

— Sonunda pişman olacağın bir işi başında düşün. Pişmanlık, ahmaklıktır.

— Küçüklere şefkat göster. Tâ ki büyüdükleri zaman onlardan şefkat görmeye hakkın olsun.

Boşuna iddia ve inad etme. Hakikati ara ve sev. Hakikat sevgisi, insan için, sevgilerin en yükseğidir.

— Kusurlarını kendin gör tâ ki onları tâmir ve ikmal edebilesin.

— Muvaffakiyetlerinle mağrur olma. Bil ki gurur, gelecekteki muvaffakiyetlerinin en büyük düşmanıdır.

— Hayatta cesur ol. Fakat bil ki cesaret gözü kapalı tehlikeye atılmak değildir.

Başkasının kanaat ve akidesine hürmet et. Tâki başkası da seninkine hürmet etsin.

Kendine yapılmasını istemediğin bir muameleyi başkasına yapma. Tâ ki başkası da sana karşı aynı şekilde hareket etmesin.

— Kendine iyilik yapılmasını istersen, başkalarına iyilik yap.

— İyiliğe karşı iyilik adalettir. İyiliğe karşı kötülük cinayettir. Kötülüğe karşı iyilik ihsan ve atifettir ve insanlığın en yüksek derecesidir.

— Düşenin elinden tut. Tâ ki sen de düştüğün zaman tutacak el bulasın.

— Sözlerin tatlı, tavırların zarif olsun. İnsanın kabası, ısırgan köpek gibidir, herkes tarafından taşlanır.

— Başkalarından gördüğün kötülük, seni iyilik yapmaktan alıkoymasın. İyilik ibadettir, kötülükle mahsuplaşmaz.

— Kibirli olma. Kibirli insan sarımsak kokan ağız gibidir. Herkesi kendisinden uzaklaştırır.

— Alçak gönüllü ol. Mütevazı insan, meyve ağacına benzer. Meyve dalının yere eğilmesi meyvesinin çokluğundandır.

— Herkesin imrendiği pırlanta gibi kıymet sahibi ol. Korkma, yerde kalmazsın.

— Kendinden üsttekilere değil, kendinden alttakilere bak, rahat edersin.

— İşinde ve sözünde doğruluktan ayrılma. Hak doğruların yardımcısıdır.

— Çalış, daima çalış, fakat hırsı bırak. Zira hırs, verimli çalışmanın, sağlık ve saadetin düşmanıdır.

— Çalış, fakat haris olma. Haris insan, ciğer bulaşmış eğeyi yalayan aç kedi gibidir: dilinden akan kanı yalar da bilmez.

— Hayatın ve tutacağın yol hakkında tereddüde ve kararsızlığa düşüp de bir ışık aradığın zaman, fikrini ve reyini soracağın kimseyi iyi seç. Düşün ki, isabetsiz bir fikirden hareket ederek verdiğin karardan bütün ömür boyunca pişmanlık duyman mümkündür. Fakat isabetli bir fikirden aldığın ışık da bütün ömrünce yolunu aydınlatır (*)

(*) Burada sırası gelmişken, hiç unutamadığım bir hâtıramı anlatacağım :

Birinci Dünya Harbi'nde, dörtbuçuk sene, Kafkaslarda cep-

Genç arkadaşım. Yukarıda sıraladığım düsturları okuyup unutasın diye değil; kulağına küpe yapasın ve

heden cepheye koştuktan ve bu felâketli harbin bütün sefalet ve ıstıraplarını çektikten sonra, nihayet İstanbul'da terhis edildim. Terhisimin ilk haftalarında müthiş bir âvarelik ve kararsızlık içinde kaldım. Ne yapmalı ve hayatta nasıl bir yol tutmalıydım? Yarım kalan tahsilime devam mı etmeliydim; yoksa terhis edilen birçok arkadaşlarım gibi, tahsilden vazgeçip bir iş hayatına mı atılmalıydım? İçimi kemiren bu tereddüdü yenemiyor, bir türlü karar veremiyorum. Görüp konuştuğum kimseler beni hep tahsil hayatından soğutuyor ve bir iş tutmıya teşvik ediyordu. Bir aralık, Sirkeci kahvelerinden birinde genç bir tüccar hemşehrime rastladım. Mal almıya gelmiş. Bana ne yapacağımı ve ne iş tutacağımı sordu. Ben de kararsız olduğumu, fakat gönlümün tahsile dönmiye aktığını söyledim. «Şaşarım aklına, okuyup da kütüphane faresi olacağına, benim gibi iş yap da para kazan» dedi. Bilâhare hırsının kurbanı olup genç yaşında ölen bu tüccar hemşehrimin sözleri, zaten sallanan içimi, bütün bütün alt üst etti. Adeta şaşkına dönmüştüm.

Nihayet, ilmine ve kemaline derin bir hürmet beslediğim ve kendisinden feyz aldığım, Şevketi Efendi isminde eski müderrislerden bir zat vardı. Bu zatı ziyaret edip fikrini öğrenmiye karar verdim ve kendisini Çarşıkapı'daki evinde ziyaret ettim. Hoşbeşten sonra, Hoca bana ne yapacağımı sordu. Ben de kendisine kararsızlığımı anlattım. Bana şunları söyledi: «Tereddüdü bırak ve tahsile devam et. İnsan ihtiyarlığına kadar ömrünün her çağında iş hayatına atılabilir ve az çok muvaffak olur. Fakat okuyup öğrenmenin muayyen bir çağı vardır. Sen bugün bu çağdasın. Bu çağı geçirirsen ona bir daha dönemezsin ve istidadını heder etmiş olursun. Okuyup öğren de, sonra istersen tüccar ol. Bunda bir zararın olmaz.» Bu hikmet dolu sözler üzerine kararımı verdim ve pişman olmadım. Gariptir ki, merhum Şevketi Efendi Hocanın bu güzel nasihatı, yalnız benim değil, benim gibi tereddüt karanlığı içinde bocalayan diğer birinin de yoluna ışık tutmuştur. Filhakika, benden biraz sonra, terhis olunup İstanbul'a gelen Kemal Galip Balkır ile buluştuk. Çok aziz ve kıymetli bir insan olan bu arkadaşım da, tıpkı benim gibi şaşırmış kalmış, tahsil mi, iş hayatı mı te-

ileride beni anasın diye yazdım. Senden beklediğim, beni hayırla anmandır.

reddütleri içinde bunalmıştı. Kendisine, merhum hocanın nasihatını anlattım ve kendi kararımı söyledim. Gözlerinin önündeki ibham perdesi kalktı, yolu aydınlandı ve tahsil hayatına döndü. Kendisi halen Türkiye'mizin varlığı ile iftihar edeceği yüksek bir hukuk adamıdır ve bu sıfatla Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi İdare Hukuku Profesörü ve Devlet Şûrası Başkanun sözcüsüdür. Allah Şevketi Efendi merhumu nur içinde yatırsın.

NOTLAR VE ATIFLAR :

(1) Bu arkadaş Türk dostu ve Türkiye âşıkı Marcel Grisard'dır. İstanbul'da Fransız konsolosluğunda ve Ankara'da Fransız sefaretinde memur olarak çalışmıştır. Türkçe ve Türkiye tarihi üzerinde ihtisas yapmış ve Türkçeden Fransızcaya güzel bir de cep lûgati yazmıştır. Paris. Garnier Freres, 1930.

(2) L'ÊDUCATİON DE LA VOLONTE, Paris, lib, Felix Alcan. Bu eserin bizim elimizdeki 1922 tarihli nüshası, 18 inci bindir.

(3) LE TRAVAİL İNTELLECTUEL ET LA VOLONTE par Jules Payot, Paris. lib. Felix Alcan, 1952, 12 nci bin.

(4) L'ART D'APPRENDRE, par Marcel Provest (de I'Academie Française) Paris, Ernest Flammarion, Editeur. (Onuncu bin).

(5) LE TRAVAİL İNTELLECTUEL, par Albert Cim. Paris. lib. Felix Alcan, 1924.

(6) ORGANİSATİON DU TRAVAİL İNTELLECTUEL par Dr. P. Chavigny. Paris, lib. Delagrabe, 1920. (Beşinci bası).

(7) LA CONQUETE DU BONHEUR, par Jules Payot. Paris lib. Felix Alcan, (Altıncı bası) 1921.

(8) PHİLOSOPHİE DU BONHEUR, par Paul Janet, Claman - Ley, editeur.

(9) LA SCİENCE DU BONHEUR, par Jean Finot, Paris, Arthem Fayard (27 nci bası).

(10) LE SUCCES PAR LA VOLONTE, par O. S. Marden, traduction français. Geneve, J. H. Jeheber, editeur 1923.

(11) LE CARACTERE, par A. Burloud, Presse Universitaire de France.

(12) L'ECOLE ET LE CARACTERE, par F. V. Foerster, Delachaux - Nistle, Paris (7 nci bası).

(13) TASVİR'den iktibas yolu ile bu konferansı «YENİDEN DOĞUŞ» mecmuası da tekrar neşretmiştir. Eylül - İlkteşrin ve İkinciteşrin - Kânun nüshası, sayı 31 - 32 ve 33 - 34.

(14) Kant: Büyük Alman filozofu, (1724 - 1804) - John Stuart Mill: İngiliz filozofu, (1806 - 1873) - Herbert Spencer, İngiliz filozofu ve tekâmül felsefesi bânisi (1820 - 1903).

(15) Jean Jacques Rousseau, Fransız filozofu ve edibi (1712 - 1787).

(16) Rene Descartes, Fransız filozofu ve riyaziyecisi (1596 - 1650).

İ Ç İ N D E K İ L E R

IV

V

MÜELLİFİN NEŞREDİLMİŞ ESERLERİ

Hukukun Ana Mesele ve Müesseseleri.
Esas Teşkilât Hukuku Dersleri: Cilt (I, II, III).
«La question des Detrois» (Ses origines, son évolution, sa solution â la conference de Lausanne.)
«La Vie Juridique de Peuples» (Türkiye Anayasası ve Siyasi Rejimi : Türkçe - Fransızca).
Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri.
Din ve Lâiklik.
İlmin Işığında Günün Meseleleri.
Demokrasi Yolunda (*).
27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri

KÜÇÜK KİTAPLAR

Gençlerle Başbaşa (*)
Türkçe Meselesi.
Hürriyet ve Demokrasi (**)
Cihan Sulhu ve İnsan Hakları (**)
Vatandaş Hakları ve Bunun Teminatı (**)
Seçim Sistemimizin Kıymeti ve Eksikleri (**)
Vatandaş hakları ve Bunun teminatı (**)
leri (***)

(*) Yağmur Yayınevi'nden temin edilebilir.
(**) «Demokrasi Yolunda» isimli esere alınmıştır.
(***) «İlmin Işığında Günün Meseleleri» kitabına alınmıştır.

Prof. ALİ FUAD BAŞGİL'in
Mevcut Eserleri

1 — İlmin Işığında Günün Meseleleri	......	Krş.
2 — Demokrasi Yolunda — ciltsiz	1000	»
3 — Din ve Lâiklik (3. baskısı yapılıyor)	......	»
4 — Gençlerle Başbaşa — 9. baskı	500	»
5 — Yirmiyedi Mayıs İhtilâli ve Sebepleri	......	»

YAĞMUR YAYINLARI

(Mevcut Olanlar)

GENEL KÜLTÜR SERİSİ

İNSAN DENEN MEÇHUL/Alexis Carrel	20.00
BAŞARININ SIRLARI/Alexis Carrel	15.00
YARINLARA DOĞRU/Alexis Carrel	10.00
DUA/Alexis Carrel 3. baskı	....
KAVGAM/Adolf Hitler 3. baskı	....
KİTLELER PSİKOLOJİSİ/Gustave Le Bon	15.00
ORUÇLU GÜNLER SAVAŞI/Vedii Evsal	25.00
DEMOKRASİ YOLUNDA/Ali Fuad Başgil	10.00
İLMİN IŞIĞINDA GÜNÜN MESELELERİ/ Ali Fuad Başgil — 2. baskı —	....
PEYAMİ SAFA — NAZIM HİKMET KAVGASI/ Ergun Göze — 3. baskı —	....
KOMÜNİZMİN ANATOMİSİ/B.B.C. — 2. baskı	......
MASONLUK VE MASONLAR/İ.N. Gün — Y. Çeliker	....
MASONLUĞUN İÇ YÜZÜ — TÜRK OĞLU DÜŞMANINI TANI/Cevat Rifat Atilhan	10.00
VİETNAM ÇIKMAZI/Refik Özdek	3.00

İSLÂM KÜLTÜRÜ SERİSİ

ALLAH VARDIR/Halim Bilsel — 5. baskı —	12.50
Hz. MUHAMMED'in ÇOCUKLUĞU/M. Rahmi	25.00
Hz. PEYGAMBERİN YOLU/E. H. Nedvi	3.00
Hz. PEYGAMBERIN SAVAŞLARI/Muhammed Hamidullah — 2. baskı —	12.50
KUR'ÂN-I KERÎM TARİHİ/M. Hamidullah	5.00
MODERN İKTİSAT VE İSLÂM/M. Hamidullah	....
RASUL-İ EKREM'İN ÖRNEK AHLÂKI/A.A. — 3. baskı	10.00

ÂBİDLER YOLU/İmam-ı Gazalî — 4. baskı —	10.00
ALTIN NESİL (SAHABE)/Abdülhalim Abbas	10.00
İSLÂMDA KADIN/Bekir Topaloğlu — 5. baskı —	15.00
İSLÂM ŞAHSİYETÇİLİĞİ/M. Aziz Lâhbabî	8.00
İSLÂMDA SOSYAL DAYANIŞMA/M. E. Z. — 2. baskı —	....
İSLÂMDA SİYASİ VE İTİKADİ MEZHEPLER TARİHİ/M. Ebu Zehra — (Ciltli 20)	15.00
KUR'ÂN-I KERÎM MUCİZESİ/Malik Binnebi	7.50
Cezayir'de İSLÂMA YENİDEN DOĞUŞ/M. B.	7.50
İSLÂM DÂVASI/Malik Binnebi	5.00
İSLÂMDA DİN VE DEVLET/Mustafa Sıbaî	3.00
İMAM-I RABBANÎ VE İSLÂM/Mevdudî — H.K.	5.00
SOHBETLER (Hicretin İlk 50 Yılı)/M.H.	2.50
1913 ten bu güne İMAM HATİP OKULLARI MESELESİ/Nahit Dinçer	12.50
DİN VE LÂİKLİK/Ali Fuad Başgil — 3. baskı —	....

MİLLÎ KÜLTÜR SERİSİ

GENÇLERLE BAŞBAŞA/Ali Fuad Başgil — 9. baskı —	5.00
İSLÂM MEDENİYETİ/İ. Hami Danişmend	6.00
GARPLILAŞMANIN NERESİNDEYİZ/ Mümtaz Turhan — 6. baskı —	10.00
PEYGAMBERİMİZİN GÖLGESİNDE SON TÜRKLER (Medine Müdafaası)/Feridun Kandemir	40.00
Yabancılara Göre ESKİ TÜRKLER/A. Djevad	12.50
ÇANKAYA'DA KÂBUS/Mustafa Müftüoğlu	15.00
YARINKİ TÜRKİYE/Nurettin Topçu — 2. baskı —	20.00
TÜRK - İSLÂM SENTEZİ/Yılmaz Boyunağa — 2. baskı	....
DOĞU BATI SENTEZİ/Peyami Safa — 2. baskı —	....
TÜRK İSLÂM EFSANELERİ/M. N. Sepetçioğlu	....

ROMAN VE HİKÂYE

1984 (Bindokuzyüz Seksendört)/George Orwell	20.00
DÜNYANIN KADERİ BENİM ELLERİMDE İDİ/ Hans Baur (Hitlerin Pilotu)	20.00
YENİ DÜNYALARA DOĞRU/Robert Heinlein	15.00
ÇAKICI MEHMET EFE/Hayreddin Asarcıklı	15.00
KIRIM KURBANLARI (Tamamı)/M. Pişkin — 2. baskı	......

HÜCRE/K. (Biz Şehir Eşkiyası İdik)/R. Özdek — 3. baskı	12.50
GECE/Francis Pollini	12.50
MEKKEYE GİDEN YOL/Leopold Weiss	12.50
KUĞULAR/Ali Nihat Tarlan	5.00

PİYES

MALAZGİRT — T. YİĞİTLER/Sabahattin Engin	10.00
BEKLEYENLER/Remzi Özçelik — 2. baskı —	......
BÜYÜK OTMARLAR/M. Necati Sepetçioğlu	6.00
YA ŞEHİT YA GAZİ/Mehmet Rifat	5.00

ŞİİR

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR/ Arif Nihat Asya — 4. baskı —	7.50
KÖKLER VE DALLAR/A. N. Asya — 2. Baskı —	10.00
DUALAR ve ÂMİNLER/A. N. Asya 2. baskı	10.00
DİLE GELEN ANADOLU/Hayati Vasfi	10.00
KIBRIS ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ/F. Ersavaş	5.00
Hz. PEYGAMBERE ŞİİRLER/A. Öztemiz	5.00
SESSİZ GÜRÜLTÜ/Abdullah Öztemiz	2.50

ÇOCUK KİTAPLARI — Büyükler Serisi

ŞATODAKİ İKİZLER/Georges Duhamel - 2. baskı	......
KÜÇÜK FEDAİ/Sezai Çağatay	

ÇOCUK KİTAPLARI — Küçükler Serisi

GÜNLERİMİZ	......

YARDIMCI DERS KİTAPLARI

DİN DERSİ Ortaokul I/Hayati Ülkü	3.00
DİN DERSİ Ortaokul II/Hayati Ülkü	3.00

YAĞMUR YAYINLARI

(Millî Eğitim Bakanlığınca tavsiye edilen eserler)

Kitabın ismi	Tebliğler D. No:	Fiatı	
• İslâm Medeniyeti/İ. H. Danişmend	(1760)	600	Kr
• Gençlerle Başbaşa/A. Fuad Başgil	(1189)	500	»
• Garplılaşmanın Neresindeyiz/M. Turhan	(1760)	1000	»
• Doğu - Batı Sentezi/Peyami Safa	(1517)	......	
• Türk - İslâm Efsaneleri/N. Sepetçioğlu	(1760)	......	
• Allah Vardır/Halim Bilsel	(1483)	1250	»
• Hz. Peygamberin Savaşları/ M. Hamidullah	(1770)	1250	»
• Kırım Kurbanları/M. Pişkin - M. Coşar (Roman)	(1760)	......	
• Gece/F. Pollini (Roman)	(1760)	1250	»
• Hücre/k (Şehir Eşkiyası)/Refik Özdek (Roman)	(1760)	1250	»
• Şatodaki İkizler/G. Duhamel (Çocuk Kitabı)	(1489)	......	
• Malazgirt - Tanınmayan Yiğitler/S. Engin (Piyes)	(1757)	1000	»
• Bekleyenler/R. Özçelik (Piyes)	(1760)	......	
• Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor/A. N. Asya (Şiir)	(1489)	750	»
• Kökler ve Dallar/A. N. Asya (Şiir)	(1753)	1000	»
• Kıbrıs Şiirleri Antolojisi/F. Ersavaş	(1770)	500	»
• Gönül Diyarından Deyişler/A. Hüdai	(1760)	500	»
• T. Ruhçu ve Maddeci Görüşün Mücadelesi/S. Hayri Bolay	(1513)	......	

Yardımcı Ders Kitapları

• Din Dersleri (Orta I)/Hayati Ülkü	(1513)	300	»
• Din Dersleri (Orta II)/Hayati Ülkü	(1513)	300	»
• Rasul-i Ekremin Örnek Ahlâkı (İ. H. Ok.)/A. Azzam	(1549)	1000	»

Sevgili gençler:

Aynı yollardan geçmiş, sizin gibi aynı güçlüklerle karşılaşmış, onları yenmek için çok çalışmış ve sonunda başarıya ulaşmış bir hocanızın tecrübelerini size bildirmek istiyoruz.

Gençlerimizin bir çoğunun usanıp bezmesinin, cesaretinin kırılıp ruhî perişanlığa düşmesinin biri ve belki başlıcası yol göstericiden mahrum oluşlarıdır.

Geleceğin ümidi olan siz gençleri, bunalımdan, iradesiz ve cesaretsiz yaşamaktan kurtaracak olan bu kitap muvaffak olmanın sırrını göstermektedir.

Tenbellik, kötü arkadaş, zararlı ve çeşitli telkinlerden koruyarak iradeli, ahlâklı ve metodlu çalışmayı öğreten bu küçük eser size en güzel rehber, en iyi dost olacaktır.

Kitap, Millî Eğitim Bakanlığınca bütün orta dereceli okullara tavsiye edilmiştir.

FIATI 6 LIRA

Ali Fuad BAŞGİL GENÇLERLE BAŞBAŞA 4